

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІВЕНТ-ІНДУСТРІЇ, КУЛЬТОРОЛОГІЇ ТА МУЗЕЄЗНАВСТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього рівня «Бакалавр»

на тему:

**«Культурні проблеми молоді та шляхи їх розв’язання в умовах
сьогодення»**

Виконала: здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальності 028 «Менеджмент
соціокультурної діяльності»
IV курсу денної форми навчання
Валікова Д.О

Науковий керівник:

доц. Матусевич К.М

Рецензент:

Власниця івент-агенції "Tsapuk-event"
Цапук Оксана Вікторівна

Рівне, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. РОЛЬ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	9
1.1. Проблеми збереження і розвитку людської культури	10
1.2. Молодь та її роль в сучасному суспільстві	21
1.3. Соціокультурний чинник як фактор впливу на молоде покоління	30
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.....	42
2.1. Особливості розв’язання культурних проблем у молодіжному соціокультурному середовищі	42
2.2. Шляхи подолання проблем сучасної молоді України в умовах трансформації політичної та соціально-економічної систем	56
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69

ВСТУП

Актуальність дослідження. Корінні зміни, що переживаються сучасним суспільством, обумовлені його трансформацією, звели проблему призначення молоді в цих змінах в ранг найбільш значущих. Суперництво масової культурної свідомості суспільства, в тому числі і молодого покоління, зумовлюють соціальні та культурні установки молоді і без того носять вкрай нестійкий суперечливий характер внаслідок впливу багатосторонніх процесів. Криза, яку необхідно розуміти не як занепад всього, а як межі можливості колишньої соціокультурної системи, проявляється не тільки в економіці, політиці, а й у духовній сфері, у культурі, у системі ціннісних орієнтації, норм і установок молодого покоління.

Актуальність даних питань підтверджується наявністю значної частини наукових досліджень у даному напрямі.

Фундаментальною основою у суспільному розвитку незалежно від навколишніх обставин виступає культура - як найефективніший засіб формування становлення людини. У найширшому розумінні, культура є сукупністю матеріальних і духовних цінностей, які створені і створюватимуться людством, і становлять його духовно-суспільне буття.

Стрімкі трансформації економічної та соціокультурної ситуації у нашій державі спровокували ґрунтовні якісні зміни у структурі взаємовідносин різних соціальних груп населення, зокрема у ціннісних орієнтаціях. Сучасна молодь, при цьому, опинилася у владі стихійних ринкових відносин, які несприятливо впливають на її духовний і моральний розвиток. Науковці в галузі соціології та психології спостерігають прогресуючий розпад колись консолідованого суспільства на численні фрагменти. Втрата високих ідеалів обертається втратою здатності до об'єднання.

Серед найбільш важливих проблем культури сучасної молоді можна виділити різке зниження цінностей духовної культури, руйнування та деформація історично сформованої загальнолюдської ієрархії соціокультурних цінностей серед молодого покоління, дегуманізації та деморалізації соціокультурних цінностей, підвищення пріоритету креативної орієнтації над

соціокультурних потреб та інтересів молоді, і, як наслідок, відсутність етнокультурної самоідентифікації.

Сьогодні молоде покоління невинувато малу увагу приділяє народному та духовному мистецтву, художнім творам традиційних промислів та ремесел, вітчизняній класиці та реалізму. Одночасно непомірно великою є увага маскультивському, авангардистському мистецтву і моді, які не містять позитивного світогляду і фальсифікують духовно-моральний компонент соціокультурних цінностей, таких як любов, добро, істина, краса, гуманізм та інше. Дегуманізація та деморалізація соціокультурних цінностей молоді проявляється у деформації та руйнуванні позитивного образу людини. Відзначається динаміка підвищеного інтересу молодого покоління, що посилюється, до сприйняття сцен насильства, жорстокості та натуралістичності, що суперечить традиційній народній моральності. Зростання пріоритетів молодих людей проявляється у збільшенні частки вільного проведення часу біля телевізора, комп'ютера або в компанії з друзями при істотному зниженні вільного часу на відвідування гуртків-студій, самоосвіти та заняття спортом.

Негативним фактором, що характеризує рівень культури молоді, є те, що народна культура, що проявляється в традиціях, звичаях, обрядах і фольклорі сприймаються нею переважно як анахронізм. Важливою культурною проблемою в молодіжному середовищі України є забруднення мови молодіжним сленгом, у тому числі і за рахунок потужного англомовного впливу, що сприяє примітивізації складу.

Сучасна молодь за умов зміни соціальних орієнтирів немає достатньо правильного уявлення про культуру поведінки в суспільних місцях, у присутності старшого покоління. Зростання потенціалу вільного вибору, багатоваріантності можливих ситуацій, підвищення рівня освіти з одночасним розвитком мережі комунікацій сприяло тому, що серед громадян і в першу чергу серед молодого покоління поширюється нове ставлення до політичного життя і більш чутливе її сприйняття. Рівень електоральної активності молоді, участі їх у суспільно-політичних процесах не відповідає рівню їхньої

залученості до процесів соціально-економічного життя. Це в тому, що значно складнішим і неоднозначним чином характеризуються політичні цінності української молоді. На сучасному етапі участь підрастаючого покоління в житті суспільства характеризується зниженням його політичної активності, внаслідок чого аполітичність зводиться в принцип і стає однією з цінностей світоглядного характеру.

Таким чином, аналізуючи молодь у просторі сучасної культури, необхідно зазначити, що звернення до архаїчних пластів культури, навколо яких концентруються процеси самовизначення особистості, показує нагальність вирішення даної проблеми. Велика роль у формуванні культури молоді належить державі. Виробляючи і здійснюючи відповідну політику, проводячи ті чи інші реформи, держава повинна впливати на систему цінностей, що склалася: стимулює розвиток одних цінностей, стримує або перешкоджає поширенню інших. Характер, спрямованість політики у сфері виховання та освіти багато в чому визначають зміст культури молодого покоління.

Окреслена проблема має достатньо різноаспектну **інформаційну базу**, на підставі якої й стала можливою підготовка цього дослідження. Її можна згрупувати за різними напрямками:

- загально-методологічна література, автори якої виявляють соціально-демографічні, економічні, соціокультурні чинники, які вирізняють цю категорію населення від інших соціально-демографічних груп. Серед авторів цього напрямку можна згадати Газізову О., Гнатюк Л., Сапожнік О.

Другу групу умовно виділених нами інформаційних джерел складають наукові праці, автори яких ставлять за мету виявити культурні проблеми сучасності. До цих дослідників можна віднести Журбу К., Докукіну О., Танчер В., Титар О.

Ведучи мову про молодіжну проблематику, не можна згадати й про ті питання, які нині є предметом детального студіювання і в молодіжному середовищі. Йдеться про проблемний ряд, пов'язаний зі здобуттям професійної освіти сучасної молоді, виявлення її ролі у складному просторі сьогодення.

Сюди можна додати й низку інших проблем, без вирішення яких молодіжна проблематика не зрушиться навіть з місця. У підтвердження назвемо роботи Кобилянської Ю. І. «Проблема національно-культурної ідентичності с таршокласників в умовах глобалізації», Мороз О. Ю. «Етнічний, культурний та політичний чинники формування української національної ідентичності на сучасному етапі: особливості та взаємовплив», Потапчук Т. «Суспільна спрямованість перцептивного етапу формування національно-культурної ідентичності студентів». До цього блоку умовно виділених нами джерел можна віднести й значну *джерельну базу*, представлену в основному законодавчими документами, в яких відображені основні принципи молодіжної політики, тенденції розвитку та форми роботи, можливі у кожній ситуації; це і різноманітні звіти, в яких відображено алгоритм молодіжної політики на місцях та інші розпорядчі документи регіонального рівня, за якими здійснюється сучасна соціокультурна політика.

Утім розробка цієї проблематики не має меж, позаяк і обрана соціально-демографічна категорія населення є постійно еволюціонуючою категорією, і сучасне суспільне життя щодня вносить безліч питань, яка мають розв'язуватися і молоддю зокрема.

Таким чином, аналіз цієї літератури засвідчив, що культурні проблеми молоді розглядалися багатьма вченими, проте не кожен запропонував шляхи їх розв'язання, що і визначило актуальність нашої роботи.

Метою роботи є виявлення культурних проблем молоді та з'ясування шляхів їх розв'язання в умовах сьогодення.

Завдання:

1. Виявити історіографічну та джерельну базу наукового пошуку і на цій основі здійснити його проведення.
2. Розглянути проблеми збереження розвитку людської культури.
3. Проаналізувати роль молоді у сучасному суспільстві.
4. З'ясувати фактор соціокультурного чинника впливу на молоде покоління.

5. Проаналізувати особливості розв'язання культурних проблем у молодіжному соціокультурному середовищі.

6. Дослідити шляхи подолання проблем сучасної молоді України в умовах трансформації політичної та соціально-економічної систем.

Об'єктом роботи є культурні проблеми молоді.

Предметом - культурні проблеми молоді та шляхи їх розв'язання в умовах сьогодення.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури, порівняльний, синтез, узагальнення, за допомогою яких вдалося виявити основні проблеми молоді та молодіжної політики, спрогнозувати її подальші напрями і бути готовим активно відповісти на всі можливі суспільні виклики..

Апробація матеріалів дослідження здійснювалася шляхом виступів на лекціях, практичних заняттях та інших формах освітньої діяльності під час здобуття вищої освіти на спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» в Рівненському державному гуманітарному університеті, та звітній науковій конференції РДГУ, зокрема її секції, що організовувалася на нашій кафедрі. Напрацьовані матеріали були апробовані і під час проходження різних видів практики, які також надали можливість переконатися в актуальності самої проблематики і розумінні активного сегмента в життєдіяльності молодої людини.

Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У Вступі розглядається актуальність теми, визначається мета та завдання роботи, предмет та об'єкт наукового пошуку, наукова новизна і практична його значимість, а також структура дослідження.

Основна частина роботи складається з двох розділів, в яких виявляються сутність та специфіка проблеми молоді в українському суспільстві, а також пропонуються різні шляхи вирішення цих проблем.

У Висновках підведено загальні підсумки стосовно проведеного наукового пошуку та визначення його основних результатів.

Загальний обсяг роботи складає 71 сторінок.

**РОЗДІЛ 1. РОЛЬ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ
СУСПІЛЬСТВІ.**

1.1. Проблеми збереження розвитку людської культури

Останнім часом надзвичайно гостро постають питання охорони та використання пам'яток історії та культури. Ставлення до культурної спадщини набуває ідеологічного, суспільно-політичного характеру. Гострота постановки проблеми зумовлена тим, що розвиток культури розглядається в контексті тих змін, що відбуваються у політичному житті держави. Накопичено суттєвий досвід щодо відродження та збереження культурно-історичної спадщини. Розширено діапазон робіт різних установ та організацій з виявлення, відновлення та використання пам'яток історії та культури. Все більшого значення набуває включення до цієї діяльності широких верств населення.

Пам'ятки культури, що відбивають матеріальне та духовне життя минулих поколінь, багатовікову історію країни, є дієвим джерелом морального становлення особистості, естетичного виховання, сприяють відродженню історичної пам'яті народу, його культури.

Пам'ятники – орієнтири формування нашої історичної пам'яті. Особливо велика їх роль у формуванні та збереженні наших ціннісних уявлень про минуле. Пам'ять - як основа культури, так і світосприйняття. Збережена соціальна пам'ять забезпечує культурну наступність поколінь. Історичний досвід завжди інтегрується в сучасність, у сучасну живу культуру як складову її сферу, що обумовлює загальні уявлення про зв'язок часів, сьогодення з минулим та майбутнім. Ставлення до реліктів минулого – завжди показник рівня сучасної культури. Яке суспільство, такі і пам'ятники, тобто те, що визнається гідним збереження у пам'яті, а також захисту та охорони державою [13, с. 54].

Ставлення до пам'яток як культурної спадщини визначається, насамперед, характером історичних уявлень. Що знають про минуле? Як оцінюють ті чи інші явища минулого – і в галузі культури, і діяльність окремих осіб чи спільнот? Що вважають важливим зберегти чи, навпаки, видозмінити?

Поняття про культурну спадщину, про пам'ятки – категорія історична, ціннісна шкала її рухлива. Лише порівняно останнім часом стали акцентувати увагу і наукової цінності пам'яток, тобто значенні їх у розвиток наукових досліджень та поширення наукових знань. Це суттєво розширило саме уявлення про коло пам'яток та про охоронні функції суспільства та держави. Пам'ятки сприймаються як історичні джерела, тобто, що вичерпують інформацію історичного характеру, необхідну для пізнання минулого.

З різноманітних історичних джерел небагато було створено з метою збереження в майбутньому пам'яті про щось чи про когось: надгробки, дарчі написи та посвяти, усні перекази, пісні; твори, спеціально написані збереження у пам'яті нащадків - літописи, мемуари, вчені праці істориків, навчальні посібники. Такі джерела виконували певні функції у повсякденному житті, мали державно-політичні, соціально-економічні, виховні, культурні та інші функції.

Більшість джерел інформації про минуле виникло через необхідність природного функціонування суспільства та розвитку особистісних відносин в умовах повсякденного життя. Про можливість збереження їх надовго для задоволення пізнавальних, зокрема наукових, потреб ніхто думав. Вони стали сприйматися як історичні джерела та пам'ятки, які підлягають охороні, у міру розвитку наукових, історичних, мистецтвознавчих знань, ускладнення структури інформаційного поля науки, підвищення інформаційної віддачі історичних джерел [28, с. 39].

З усвідомленням того, що те, що відбувається все з більшою швидкістю перед нашими очима, завтра теж стане історією, оформляються і нові критерії оцінки культурної спадщини: цінним здається вже не тільки створене в більш-менш далекому минулому, а й сліди зовсім недавнього життя.

Уявлення про те, що варто зберігати в пам'яті і слід зберегти для нащадків, про пам'ятки як джерела історичної інформації або естетичного впливу, не залишалися незмінними. З поглибленням історичних, соціологічних, мистецтвознавчих, філологічних знань, удосконаленням дослідницької

методики змінювалися й уявлення про джерельну базу та можливості науки, про об'єкти їх вивчення, про порядок виявлення та зберігання джерел, способи їх використання.

Збережені пам'ятки забезпечують культурну спадкоємність, дають можливість, спираючись на незмінні цінності минулого, їхнє творче освоєння, краще зрозуміти сучасність. У переломні моменти загострюється не лише інтерес до культурно-історичної спадщини, а й переживання за ті помилки, що призвели до непоправних втрат національних цінностей.

Сьогоднішнє ставлення людей до питань збереження національних цінностей є ознакою оновлення суспільної свідомості, глибоких змін, що відбуваються у всій соціокультурній ситуації. Водночас слід зазначити, що процес формування ціннісного ставлення до пам'яток історії та культури не можна вважати завершеним; зусилля, що вживаються, далеко не повною мірою відповідають масштабам існуючих у цій сфері руйнівних тенденцій [24, с. 32].

Багато в чому причина такого стану залежала від характеру застосування законодавства. Юридична безкарність винуватців руйнування культурної спадщини призводить до аморальності, втрати історичної пам'яті, забуття традицій, культури. Зберігається також принципова невідповідність масштабам проблеми тих засобів та важелів впливу, які є у розпорядженні організацій та установ, що займаються питаннями охорони та реставрації пам'яток історії та культури.

Пам'ятки історії та культури схильні до багатьох небезпек, і найдовговічніші з них ті, які найважче змінити чи знищити - мова, звичаї, традиції народного мистецтва. Більшість пам'яток порівняно недовговічна; багато поновлюються, тобто зазнають більш менш істотні зміни в порівнянні з початковим їх образом. Прогрес науки - не тільки у відкритті, включенні в науковий побут нових пам'яток, але не меншою мірою і в тому, що поступово набуваються навички глибокого прочитання і раніше вже відомих джерел та вміння по фрагментах відновлювати образ цілого [18, с. 43].

Культурній спадщині загрожують сили природи та поведінка людини. Лихо для пам'яток - пожежі. Вони - супутники руйнівних воєн та народних заворушень, але виникають і у звичайних умовах життя. Загибель багатьох пам'яток несуть війни.

Пам'ятки втрачаються і спотворюються з волі людей і при, здавалося б, звичайній течії життя. У цьому слід пам'ятати і особливості підходи до ціннісної категорії «пам'ятник». Найчастіше статус «пам'ятника», цікавого та цінного для історика чи історика культури те чи інше явище набуває тоді, коли втрачаються його початкові утилітарні функції. Постійно замінюються предмети побутового вжитку; пам'ятки архітектурної старовини знищуються заради нового будівництва; деякі будівлі, фрески та ікони, мініатюри рукописів поновлюються, початковий вигляд їх суттєво змінюється, навіть спотворюється [32, с. 39].

Шкідливою пам'ятникам виявляється і некваліфікована реставрація. Морально-моральні принципи реставратора, консерватора, зберігача культурних цінностей повинні будуватися на філософському вченні про етику як науку. Виходячи із загальних моральних позицій, у роботі з культурно-історичними цінностями слід робити добро. Моральна основа консерватора будується на загальній ерудованості та зобов'язаннях перед суспільством. Щоб впоратися із завданням, потрібні сукупність знань і сміливість, а також необхідно бути обережними.

Неминуче доводиться виходити з того незаперечного факту, що ніщо, жоден предмет не може існувати вічно. Тому частина культурних цінностей поступово зникає через різні причини: через природний термін їх існування; внаслідок дуже поганих матеріалів та способів виготовлення; через несприятливі умови зберігання та користування; руйнування в аварійних ситуаціях; через непридатні або неправильно застосовані способи консервації. Щоб такого не сталося, у професійному середовищі приймаються моральні кодекси, розробляються соціальні норми та принципи моральної свідомості.

Осмилення власних вчинків та зобов'язань за їх наслідки створює зворотний зв'язок та цілісну єдність духовного та матеріального начал.

У діяльності реставратора та консерватора присутня високоморальна усвідомленість свого обов'язку відповідно до глибокого розуміння процесів. В даний час гостро відчувається необхідність визначення правового статусу реставратора і консерватора, межі та ступеня їх впливу з позиції своєї обізнаності, не зважаючи на тимчасові, миттєві бажання інших людей.

Особливо багато пам'яток історії та культури гине через зневагу офіційних представників влади, які не приділяють належної уваги їх охороні та вихованню у населення поваги до культурної спадщини, а також внаслідок невігластва та нерозуміння їхньої цінності та місця у нашому житті.

Поступово у суспільстві визріває шанобливе ставлення до культурної спадщини, потреба збереження та реставрації, використання у сучасних умовах пам'яток минулого. Стверджується уявлення у тому, що пам'ятник - об'єкт, охоронюваний законом. Будь-який пам'ятник – архітектури, живопису, літератури, прикладного мистецтва, садово-паркового тощо – є пам'ятник культури, насамперед [37, с. 65].

Пам'ятником вважається будь-який залишок минулого, тобто все те, що нагадує про минуле, за науковою термінологією – будь-яке джерело історичного походження (пам'ятники матеріальної та духовної культури), у правовому аспекті - це ті культурні цінності, визнані гідними державної охорони, тобто зберігання в державні сховища або обліку державними органами охорони пам'яток.

Ступінь розуміння того, яке місце займає культура в нашому бутті, а культурна спадщина в нашому сучасному житті є показником розвитку суспільної свідомості в цілому. Правове регулювання відносин у сфері збереження, використання, популяризації та державної охорони об'єктів культурної спадщини (пам'ятників історії та культури) ґрунтується на положеннях Конституції. Закони регулюють відносини в галузі збереження, використання, популяризації та державної охорони об'єктів культурної

спадщини (пам'ятників історії та культури) та спрямований на реалізацію конституційного права кожного на доступ до культурних цінностей та конституційного обов'язку кожного дбати про збереження історичної та культурної спадщини, берегти пам'ятки історії та культури, а також на реалізацію прав народів та інших етнічних спільнот на збереження та розвиток своєї культурно-національної самобутності, захист, відновлення та збереження історико-культурного середовища проживання, захист та збереження джерел інформації про зародження та розвиток культури.

Об'єкти культурної спадщини (пам'ятники історії та культури) є унікальною цінністю для народу і є невід'ємною частиною всесвітньої культурної спадщини [38, с. 93].

Об'єкти культурної спадщини визначаються в законі як об'єкти нерухомого майна із пов'язаними з ними творами живопису, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, об'єктами науки і техніки та іншими предметами матеріальної культури, що виникли в результаті історичних подій, що є цінністю з погляду історії, археології, архітектури, містобудування, мистецтва, науки і техніки, естетики, етнології чи антропології, соціальної культури та є свідченням епох та цивілізацій, справжніми джерелами інформації про зародження та розвиток культури.

Об'єкти культурної спадщини згідно з законодавчою базою, поділяються на такі види: пам'ятники, ансамблі, пам'ятки.

Пам'ятники - окремі будівлі, споруди з територіями, що історично склалися (у тому числі пам'ятники релігійного призначення: церкви, дзвіниці, каплиці та ін.; меморіальні квартири; мавзолеї; окремі поховання; твори монументального мистецтва; об'єкти науки і техніки тощо).

Ансамблі - чітко локалізовані на історично сформованих територіях групи ізольованих або об'єднаних пам'яток, будівель і споруд фортифікаційного, палацового, житлового, громадського, адміністративного, торгового, виробничого, наукового, навчального призначення, а також пам'яток і споруд релігійного призначення (храмові комплекси, подвір'я), у тому числі

фрагменти історичних планувань та забудов поселень, які можуть бути віднесені до містобудівних ансамблів; твори ландшафтної архітектури та садово-паркового мистецтва (сади, парки, сквери, бульвари), некрополі.

Пам'ятки - твори, створені людиною, або спільні твори людини і природи, в тому числі місця побутування народних художніх промислів; центри історичних поселень або фрагменти містобудівного планування та забудови; пам'ятні місця, культурні та природні ландшафти, пов'язані з історією формування народів та інших етнічних спільностей, історичними подіями, життям видатних історичних особистостей; культурні верстви, залишки будівель стародавніх міст, селищ, стоянок; місця скоєння релігійних обрядів [35, с. 49].

Ця класифікація здається, на перший погляд, надмірно громіздкою і детальною, але така подробиця дозволяє точніше визначити коло об'єктів, що включаються до державної охорони. Усі законодавчі документи, що раніше приймалися, пропонували більш короткі, але не більш чіткі визначення та класифікацію, що викликало певні труднощі при виявленні, паспортизації та присвоєнні пам'ятникам категорій. Наведені вище визначення та класифікації є результатом багаторічної роботи вітчизняних учених та фахівців, які займаються у сфері збереження культурної та природної спадщини.

Закон визначає державну охорону спадщини як систему правових, організаційних, фінансових, матеріальних та інших заходів, що вживаються органами державної влади, спрямованих на облік, вивчення об'єктів культурної спадщини, запобігання їх руйнуванню або заподіяння їм шкоди, контроль за збереженням та використанням. У законі визначено завдання державних органів охорони пам'яток: контроль за дотриманням законодавства в галузі охорони, встановлення відповідальності за пошкодження чи руйнування пам'яток, розробка проектів зон охорони об'єктів спадщини, видача дозволів на проведення землепорядних та господарських робіт на їх території; контроль за станом об'єктів культурної спадщини .

Важливе місце у законі відведено вирішенню проблеми обліку культурної спадщини. Закон визначає завдання підготовки Державного реєстру об'єктів культурної спадщини як державної інформаційної системи, що включає банк даних про об'єкти культурної спадщини, єдність і сумісність яких забезпечуються за рахунок загальних принципів формування, методів і форми ведення реєстру. У законі докладно визначається механізм правового регулювання права власності щодо об'єктів культурної спадщини.

У законі отримали відображення питання, присвячені відтворенню пам'яток та проблемі новоробства. У статті закону наголошено, що відтворення втраченого об'єкта культурної спадщини здійснюється за допомогою його реставрації у виняткових випадках за особливої історичної, архітектурної, наукової, художньої, містобудівної, естетичної чи іншої значущості об'єкта та за наявності достатніх наукових даних, необхідних для його відтворення [43, с. 39].

Закон відбив найбільш актуальні проблеми збереження культурної спадщини у нових економічних та соціально-політичних умовах. Водночас для реалізації закону необхідні чіткі, конкретні підзаконні акти, в яких було детальніше розроблено питання збереження та використання пам'яток історії та культури, чіткіше регламентовано відносини нових власників пам'яток та державних установ охорони. В ухваленні нового закону велика заслуга наукової громадськості: зокрема, історики, архітектори, реставратори брали активну участь у підготовці та розробці законодавчих актів з охорони культурної спадщини.

Усвідомлення суспільного та державного значення охорони культурної спадщини оформилося не відразу. І у твердженні такого уявлення велика заслуга наукових сил, зокрема істориків. Це і внесені ними у суспільство історичні та культурологічні пізнання, що забезпечують розуміння проблеми, та особистий внесок істориків, археологів, етнографів, істориків мистецтва, літератури та мови, науки у справі охорони пам'яток історії та культури, а також пропаганди пам'яток. Історики були ініціаторами створення багатьох

сховищ пам'яток та забезпечували своєю працею та знаннями діяльність цих установ. Їхніми зусиллями вироблені та випробувані на практиці методи виявлення, збирання, атрибутування, реставрації, опису, публікації пам'яток історії та культури у всьому їхньому різноманітті [7].

В даний час назріла необхідність реорганізації діяльності з охорони, реставрації та використання пам'яток історії та культури. У зв'язку з цим доцільним є проведення аналізу сучасного стану проблеми збереження культурної спадщини, розробки шляхів вирішення.

Головною та необхідною умовою існування людини поряд із природою є культура. Якщо природа служить, так званим, фундаментом, що забезпечує існування людини, як фізичної істоти, то культура - це будівля, здатна зробити це існування людини людською.

Саме завдяки культурі людина стає моральною, інтелектуальною, духовною та творчою особистістю. І задля забезпечення культурного життя нашого суспільства та держави загалом, у країні реалізується культурна політика, однією з основних напрямів якої є збереження культурної спадщини країни.

Культурна спадщина – це щось більше. Це національне надбання країни, що є інструментом самоідентифікації народу. Крім цього, культурна спадщина може розглядатися як інструмент формування світогляду людей. За допомогою приказок, народних казок, творів письменників і художників, які мають цінність і мають особливе значення для культури в нашій країні, формується унікальний уклад, спосіб мислення та ціннісні орієнтири народу, національний характер.

Таким чином, культурна спадщина - це те, що робить нашу країну індивідуальною, самобутньою державою, яка не схожа на інші. Тому вкрай важливо дбайливо і трепетно ставитися до культурної спадщини своєї країни, адже втрата об'єктів культурної спадщини непоправна і практично необоротна. Тому одним із основних напрямів державної політики у сфері культури є охорона пам'яток історії та культури.

Під державною охороною об'єктів культурної спадщини розуміється система правових, організаційних, фінансових, матеріально-технічних, інформаційних та інших заходів, спрямованих на виявлення, облік, вивчення об'єктів культурної спадщини, запобігання їх руйнуванню чи заподіяння їм шкоди [3].

Для забезпечення фізичної безпеки та збереження історико-культурної цінності об'єктів культурної спадщини потрібен час від часу проводити ремонт, реставрацію, пристрій об'єктів культурної спадщини для сучасного використання.

Однак, через велику територію, і як наслідок - велику кількість об'єктів культурної спадщини, владі не під силу здійснювати охорону та збереження пам'яток культури поодинці.

Існуючі на сьогоднішній день механізми збереження культурної спадщини (насамперед здавання в оренду пам'яток культури бізнесу) малоефективні не забезпечують збереження пам'яток культури.

Одним із шляхів виходу із ситуації може бути використання такого механізму як соціальне партнерство, яке використовується в багатьох європейських країнах.

Соціальне партнерство у сфері культури - це система взаємодій між громадянським суспільством, владою та бізнесом, організованих на засадах рівності, добровільності, рівнозначності та додатковості учасників, що генерує способи здійснення спільної життєдіяльності людей у вигляді соціально-культурних програм, що актуалізують активність особистості у створенні нових смислів, зразків, ідей, цінностей, які відповідають потребам гуманізації середовища життєдіяльності [7]. Для реалізації цього механізму насамперед необхідно залучати населення.

Більшість українців вважає, що стан пам'яток архітектури на сьогоднішній день перебувають у гнітючому стані.

Важливо відзначити, що населення вважає, що держава цілком може забезпечити належний догляд за пам'ятниками архітектури. Менше вбачають

причину незадовільної роботи з охорони пам'яток архітектури у недостатньому фінансуванні, а деякі вважають, що держава просто не бажає виконувати взяті на себе зобов'язання.

Водночас багато українців відзначили цілком нормальним практику передачі пам'яток культури до приватних рук для їх збереження. Це говорить, на наш погляд, про те, що населення мало усвідомлює можливості та необхідність своєї участі у вирішенні цієї проблеми та перекладає відповідальність за збереження культурної спадщини лише на державу та бізнес. Таким чином, подолання громадянської пасивності є головною перешкодою на шляху реалізації соціального партнерства у сфері збереження культурної спадщини.

Узагальнюючи фундаментальні положення, можна виділити наступні відмітні риси, властиві культурній спадщині, які багато в чому мають значний вплив на формування системи цінностей покоління сучасної української молоді:

- значне збільшення витрат населення на товари і послуги в глобальному світі в порівнянні з попередніми періодами;
- трансформація ролі мас-маркету: від місця, що надає можливість задовольняти потреби в необхідних товарах, до місць відпочинку і можливості морального задоволення за допомогою шопінгу як самоцілі;
- розвиток нового інформаційного простору і розширення можливостей комерційних галузей внаслідок науково-технічної революції в сфері телекомунікацій, появи Всесвітньої глобальної мережі і мереж мобільного зв'язку;
- виникнення економіко-культурного контексту формування феноменів культури: бажань, цінностей, норм поведінки, інтересів, багато в чому зумовлених впливом реклами;
- внаслідок конкуренції виробників виникає конкуренція споживачів за право на індивідуальність і підтримання способу життя;

- поява розвиненої системи кредитування, а також системи лояльності споживачів;
- істотні зміни в структурі вартості товарів і послуг, запровадження поняття «вартість бренду»;
- прискорення темпу зміни моди, знецінення матеріальних цінностей;
- комерційна стандартизація зовнішнього образу, поява індустрії краси.

Безумовно, дані елементи суспільної трансформації істотно відбилися на багатьох сторонах соціального життя людей, що обумовлює інтерес до дослідженню їх впливу на сучасні покоління.

В системі цінностей сучасної української молоді присутні такі ціннісні характеристики, властиві культурі споживання, як цінності, що забезпечують задоволення, свободу і соціальний престиж, а також цінності, які важливі для облаштування власного життя. До антицінностей даної групи відносять расизм, брехня, насильство, жадібність, зраду, агресію.

Специфічний характер ціннісних орієнтацій, культурної ідентичності і соціокультурного образу української молоді багато в чому обумовлений соціалізацією покоління під значним впливом домінуючої в даний період ідеології постмодернізму. Тому їх опанування, тобто вивчення і популяризація, мають бути покладені в основу діяльності держави і всіх її структурних компонентів на місцях.

1.2. Молодь та її роль в сучасному суспільстві

Молодь відіграє у сучасному суспільстві. Разом з тим, у переломні моменти існування соціуму саме молодь виявляється найнезахищенішою категорією населення, яка перебуває у своєрідному ціннісному та духовному вакуумі. У зв'язку з цим не випадковим виглядає той факт, що молодь та обумовлені її існуванням у суспільстві проблеми виявилися настільки актуальними, що ще кілька десятиліть тому була створена спеціальна наука про молодь – ювенологія.

Поява ювенології зв'язується як із зовнішніми (геополітичними, економічними, соціальними), так і внутрішніми (внутрішньонауковими) факторами. До зовнішніх факторів відносяться складність і динамічність сучасних перетворень суспільного життя, майбутнє якого багато в чому визначиться якістю молодого покоління, «молодіжним фактором». Основним внутрішньонауковим фактором становлення ювенології виступає діалектика пізнання, поверненням до цілісності уявлень про світ, але вже на новій науковій основі – комплексне та міждисциплінарне знання.

Молодь у міру розвитку ювенальної соціології стала позиціонуватися не як частина класової структури, а як самостійна соціальна група, що має власну соціальну якість. Стало зрозуміло, що вік – не єдина характеристика, що відбиває соціальну сутність молоді. Як її сутнісні характеристики виділяються соціальні особливості, соціальний статус, особлива субкультура, роль і місце в суспільному відтворенні.

Вчені звертають увагу на існування низки проблем, на які повинна в першу чергу звернути увагу ювенологія. Перша - слід розрізняти проблематику молодості та проблематику молоді, хоча нерідко здається, що між цими поняттями немає істотної дистанції і йдеться про одне й те саме. Дійсно, молодь виділяється з інших спільнот людей саме на тій підставі, що її характеризує молодість, і саме ця обставина дозволяє будувати міждисциплінарність молодіжних досліджень із впровадженням у галузі біології та загальної та вікової психології.

Проте предмет дослідження при зверненні до тематики молодості та тематики молоді збігається лише частково. Молодість - властивість індивіда напевній життєвій стадії, у якомусь сенсі також і деякої спільноти, наприклад організації, але тут це скоріше метафора. Молодь – сукупність людей певного віку та відповідного соціального статусу; виділення цієї групи та ставлення до неї у суспільстві пов'язане з культурними традиціями та актуальною ситуацією (економічною, політичною, соціальною тощо) [2].

Друга причина – різний ступінь необхідності теоретичного оформлення молодіжних досліджень у різних науках. Більше значення має теоретичне обґрунтування окремих аспектів колективної історичної дії, пов'язаних із молоддю (наприклад, молодіжний рух, молодіжна політика). Специфічно розглядає молодіжний фактор демографія, там саме уявлення про молодь, молодіжний вік істотно розходиться з баченням соціології та психології.

Одним із ключових проблемних аспектів сучасної соціології молоді виступає визначення поняття молоді та уточнення її вікових кордонів. У довідковій літературі вказується, що молодь - «соціально-демографічна група, що виділяється на основі вікових характеристик, особливостей соціального стану та обумовлених тими чи іншими соціально-психологічними властивостями, що визначаються суспільним устроєм, культурою, закономірностями соціалізації, виховання даного суспільства, сучасні вікові кордони від 14-16 до 25-30 років, частка у складі населення до 20% [4].

Молодь як «покоління людей, які проходять стадію соціалізації, засвоюють, а більш зрілому віці вже засвоїли освітні, професійні, культурні та інші соціальні функції; в залежності від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатися від 16 до 30 років.

Слід зазначити, що у даний час відсутнє наукове визначення молодіжного віку (і функціональне, і змістовне) як особливого стану, що виступає складовою загальної системи суспільства, не розкрита його субстанційна сутність. Не визначено також загальну систему координат виявлення основних змістів здійснюваних тут процесів: психофізіологічного дозрівання, входження у соціум, освоєння соціальних норм, ролей, позицій набуття ціннісних орієнтацій і соціальних установок, за активного розвитку самосвідомості, творчої самореалізації, постійному особистісному виборі під час затвердження та розкриття власного індивідуального життєвого шляху.

В результаті відсутнє і спільне бачення молодіжного соціокультурного простору (як стану та середовища, що визначає реальний розвиток індивіда), не

вичленована загальна тенденція, що виступає головною у розвитку молоді як узагальненого суб'єкта в системі відносин у соціумі [6].

Молодь, будучи складним, самостійним організмом, є невід'ємною частиною суспільства, постає як особливий суб'єкт багатопланових, різнохарактерних відносин, у яких об'єктивно ставить завдання й цілі взаємодії з дорослими, визначаючи напрями спільної прикладної діяльності, розвиває свій суспільно значимий світ. Головною, внутрішньо закладеною метою молодіжного віку загалом та кожної молодої людини зокрема є дорослішання – освоєння, присвоєння, реалізація дорослості. Її суть полягає в тому, що суспільство усуває працездатних молодих людей від суспільної відповідальності, щоб дати їм можливість підвищити свій власний потенціал [6]. При визначенні вікових меж поняття «молодь» як вихідні слід прийняти широко поширені погляди, що початком молодості (кінцем дитинства) є момент, коли в організмі людини завершуються фізіологічні та психічні процеси, пов'язані зі статевою зрілістю (інтервал від 12 до 16 років), а також низка соціальних обставин, а кінцем молодості – момент, коли молода людина повністю вступає в становище дорослого, чому відповідає ряд умов [6].

Можна виділити ряд ознак, необхідних для операціоналізації молоді як базового поняття цієї галузі соціології. Як міра, виступає здатність молодого покоління успадкувати, відтворювати на якісно новій основі та передавати (транслявати) наступним поколінням усю систему соціальних відносин, що забезпечують внутрішню стійкість та цілісність суспільства. Таким чином, функціонування та розвиток молоді як соціально-демографічної групи відображає становлення суб'єкта суспільного виробництва та суспільного життя. Відповідно порушення, дисфункція цього процесу лежить в основі соціальних проблем молоді [7].

Типовою характеристикою молоді є перехідність як процес оволодіння статусно-рольовими позиціями, які ефективно допомагають інтегруватися в життєдіяльність суспільства. Змістовна сторона перехідності дуже неоднорідна

і підкреслює соціально-диференціюючі основи статусу молоді в суспільстві, що вже склалися [8, с. 22-23].

Диференціація молоді, що посилюється, актуалізує проблему виявлення інтегруючих факторів, ознак її цілісності. Серед факторів соціологічного визначення «молодь» дослідниками стійко вирізняються:

вікові межі та соціально-психологічні особливості;

специфіка соціального статусу, рольових функцій, соціокультурної поведінки;

процес соціалізації як єдність соціальної адаптації молоді та індивідуалізації [9].

У будь-яку історичну епоху молоді доводиться нелегко через маргінальність її соціального стану. Сьогоднішні молоді люди поставлені у подвійно екстремальні умови: переворот у соціально-економічному укладі суспільства супроводжується обвальною кризою ціннісної свідомості. На відміну від старшого покоління молодим втрачати нічого, та й набувати нічого, так як старші, що живуть у суспільстві, що капіталізується, нічим не можуть їм допомогти.

Молодим доводиться самим вирішувати, що важливіше: швидке збагачення будь-якими (аж до кримінальних) способами або набуття високої кваліфікації, що забезпечує здатність адаптуватися до нових умов; заперечення колишніх моральних норм чи гнучкість, пристосовність до нової дійсності; безмежна свобода міжособистісних (міжстатевих) взаємин чи сім'я - як оплот успішного існування.

Проблема соціального становища молоді полягає в тому, що вона залежна і живе як би «в кредит», її самостійність у прийнятті важливих рішень обмежена і в той же час перед нею завжди стоїть проблема вибору роботи, професії, морального та соціального самовизначення.

В останні роки становище молоді також ускладнюється тим, що бурхливий розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій продукує стан

ризиків та невизначеності, що ще більше ускладнює входження молоді у доросле життя та сприяє виникненню різноманітних девіацій.

Учені відзначають роль масової комунікації у соціальному дорослішанні молоді, у формуванні її світогляду незаперечно, особливо у вік загальної інформатизації. У кожній державі масові комунікації є конструктивним, або деструктивним засобом формування масової свідомості, ціннісних орієнтацій, політичних і загальноцивільних установок молодого покоління. В останнє десятиліття інтенсивний розвиток електронної інформаційної технології внесло суттєві корективи у вплив традиційних ЗМІ на молодь: в аспекті тематичного змісту характер інформаційного впливу на молодь із масового перетворюється на індивідуалізований.

Повноваження традиційних ЗМІ директивно визначати спрямованість і зміст інформаційного потоку на адресу молоді як пасивного об'єкта безпосереднього впливу поступаються місце вибірковості, коли характер комунікації багато в чому визначається не джерелом, а споживачем, тобто об'єкт пасивного сприйняття інформації трансформується на суб'єкт активного вибору інформації, а традиційні ЗМІ - на агента задоволення інформаційних запитів молоді; ступінь інформаційної свободи нового покоління збільшується «семимильними кроками» за рахунок інтенсивного розвитку та поширення електронних технологій: комп'ютера, Інтернету, мобільного телефону, мобільних електронних носіїв інформації; в результаті різко зменшується потенціал державних інституцій у формуванні масової свідомості, світогляду молодого покоління.

Особливу роль сучасному суспільству грає Інтернет. Зараз в Інтернеті публікується найрізноманітніша інформація, у тому числі що суперечить правовим та моральним нормам поведінки. Віртуальне середовище пропонує багато матеріалів, від яких слід захищати неповнолітніх, чого, на жаль, практично немає.

Молодь найбільше схильна до впливу Інтернету, тому що в цьому середовищі особливо багато любителів гострих відчуттів, бунтарів, одиноких,

цікавих, довірливих - такі соціально-вікові особливості молоді. Молодь також відрізняє потяг до всього нового та взагалі романтизація новизни. Саме тому молодь серед перших реагує і починає використовувати найрізноманітніші культурні та комунікативні стимули, такі як Інтернет.

Комунікація в Інтернеті виглядає більш конфіденційною, анонімною та безвідповідальною, ніж у реальному житті, як з морального, так і з юридичного погляду. Глобальна мережа важко піддається соціальному контролю та управлінню, про це свідчить наявність у відкритому доступі великої кількості інтернет-ресурсів антисоціальної, екстремістської спрямованості.

Молодь в умовах прогресу інформаційно-комп'ютерних технологій потребує підвищеної уваги з боку громадськості, державних управлінських структур, оскільки в силу своїх соціально-психологічних та соціально-вікових особливостей може піддаватися впливу кримінального світу. Ситуація у молодіжному середовищі ускладнюється тим, що групи кримінальної спрямованості можуть залучати молоду людину своєю альтернативністю, агресивністю життєвого стилю.

На початковому етапі молода людина захоплюється «зовнішнім», символічним, романтизованим зрізом кримінальної культури, засвоює та освоює лінгвістичний апарат, символічну складову, елементи художньої культури, що оспівують кримінальний світ (певна музика, твори літератури, художні фільми тощо). Однак потім, потрапляючи під вплив цих об'єднань, молоді люди серйозно входять у кримінальну культуру, здійснюють протиправні дії, нерідко піддаються юридичним санкціям. В результаті відбувається ламання особистості молодої людини, а прогресивному розвитку суспільства завдається значних втрат.

Молоде покоління – це опора та майбутнє нашої країни. Чи знають вони про це? Можливо, припускають. Насамперед основним завданням підростаючого покоління - стати гідними громадянами тієї країни, де вони народилися. Він прагне знайти себе і свій шлях. Відштовхуючись від цього, він з часом усвідомлює ту чи іншу значимість у суспільстві. Будь-який індивід

повинен ставити собі за мету поліпшення своєї держави і допомагати своєму народу. Саме це допоможе зробити державу сильнішою та кращою.

Суспільна роль молодого покоління в сьогоденному суспільстві - це розвиток і зміни усталених стереотипів. Суспільство не прагне змінювати ні технічне забезпечення, ні свої думки. Молодь сприймає зміни як щось природне та дуже логічне. Школярі та учні університету із задоволенням набувають нових знань та поспішають їх використовувати у практиці. Поліпшення своїх навичок та вмінь – це справжня мета молодого покоління. Будь-яка людина прагне самореалізації. Але навіщо це? Щоб знайти своє місце та значущість у сьогоденному суспільстві. Молодь намагається внести до суспільства щось інноваційне, щось винаходить чи щось удосконалює. Що ще вимагає суспільство з підростаючого покоління? Збереження традицій та цінностей, які протягом століть формували предки.

Чим роль молоді у розвитку сучасного суспільства відрізняється від тієї ролі, яку відіграє старше покоління? Люди, які мають великий життєвий досвід, рідше роблять помилки, а отже, рідше експериментують. Молодь через недосвідченість може дозволити собі йти не втровоною дорогою, а шукати нові вектори розвитку. У політиці такий рух називається ліберальним. Молодіжні партії намагаються донести до уряду вимоги, які побояться озвучити старші товариші. Саме молоді люди можуть відкрито оголосити про проблеми, на які всі звикли заплющувати очі.

Підлітки експресивніші, тому вони можуть приймати рішення швидко, не особливо обтяжуючи себе роздумами про результат своєї діяльності. І саме ця властивість допомагає зробити життя кращим. Не доводиться чекати на нововведення по 10 років. Перегляд цінностей старшого покоління робить суспільство більш відкритим. Люди всіх країн стають згуртованішими і можуть працювати разом. У них не виникатиме ні проблем із мовою, ні расових суперечок. Подібний симбіоз народжує нові ідеї та допомагає зробити грандіозні відкриття.

Соціальна роль молоді в сучасному суспільстві - це не лише перетворення держави на краще. Нерідко молоді люди стикаються із проблемами, яких можуть уникнути представники старшого покоління. Які ж це проблеми?

Нерозуміння. Молоді люди рідко бувають зрозумілими старшим поколінням. Причому батьки та родичі, а також старші колеги змушують молодь бути більш приземленою. Далекі плани вони називають мрією, а цікаві задумки - маренням. З такою підтримкою складно залишитися за своїх ідей і не попрощатися з ними на етапі зародження.

Нерозуміння поширюється на сферу навчання та роботи. Молоді люди можуть прагнути подорожувати, тоді як їхні батьки кричатимуть, щоб вони створювали сім'ю, а не витрачали час на дурниці.

Безгрошів'я. Рідко у когось із підлітків бувають гроші. Здебільшого молодь починає працювати доволі рано. Оскільки студенти навчаються і паралельно працюють, зазвичай грошей у них мало. Реалізувати грандіозні задуми без бюджету мало кому під силу. А на той час, коли до людини приходимо матеріальний добробут, сил на реалізацію ідей часом не залишається.

Пошук себе. Молодь може до 30 років шукати своє покликання. Людина пробуватиме себе у продажах, маркетингу, творчості або ж у точних науках. Тільки змінивши кілька робіт і спробувавши себе у різних амплуа, можна знайти своє місце у житті.

Відсутність кумирів. Приклади наслідування грають величезну роль у житті сучасної молоді. Суспільство не завжди надає людям кумирів. Сьогодні складно знайти серед старшого покоління людину, на яку могла б рівнятися молодь. Якщо людина не має прикладу для наслідування, є ймовірність, що вона вибере хибних кумирів.

Культурний образ сучасної української молоді, безумовно, визначається мережевим характером соціалізації і впливом кіберкультури призводить до інкультурації даного покоління в віртуальну реальність. Особливо варто

звернути увагу на реалізацію суб'єктності представників даного покоління, тісно пов'язану з демонстрацією певного рівня, якості і стилю життя.

Поведінка молодих людей має низку специфічних особливостей, багато в чому схожих з характером попередніх поколінь, проте мають свій виключений характер. Так, наприклад, в питаннях культурної ідентифікації молоді люди також звертаються до досвіду інших осіб, проте обмін думками відбувається у віртуальній реальності, тобто в процесі онлайн-комунікацій на різних медіамайданчиках.

У той же час рішення про долучення до певного явища, культурної ідентифікації відбувається за умови тривалого пошуку інформації в віртуальному просторі на різних соціальних медіаплатформах. Думка потенційного респондента про той чи інший факт формується в залежності від існуючих позитивних і негативних відгуків лідерів думок.

До того ж, останнім часом серед фахівців широко поширена думка про те, що людям необхідно об'єднувати щось більш значуще, ніж тільки загальні цінності і наднаціональні політичні інститути. Мова, зрозуміло, йде про культуру, яка за визначенням дійсно може об'єднувати людей. Деякі політики вважають, що на території Об'єднаної Європи створюється культура саме такого типу. Ця культура має ознаки глобальності. На думку фахівців, процес створення такої культури набагато важливіше, ніж власне об'єднання європейських держав. Аналогічний підхід може бути застосовано і до української молоді.

Таким чином, існування сучасної молоді пов'язане з низкою проблем, які, у свою чергу, детерміновані маргінальним, тобто перехідним статусом молоді, її специфічними соціально-психологічними та соціокультурними ознаками.

1.3. Соціокультурний чинник як фактор впливу на молоде покоління

Стан культурного середовища сучасного суспільства сьогодні є вкрай суперечливим. З одного боку, безперечні прояви культурної кризи, особливо

властивої молоді. Можна об'єктивно констатувати деформацію процесу спадкоємності національних культурних традицій, культурну стагнацію та навіть певний культурний регрес. Молодь виявилася найменш захищеною в культурному відношенні категорією населення і значною мірою потрапила у своєрідний духовний вакуум, що заповнюється різноманітними впливами, що руйнують традиційні цінності культури, національних культур народів. Основним джерелом згаданих впливів є так звана «масова культура», породжена переходом від ціннісноорієнтованого суспільства до цільового раціоналізму.

Молодь є яскраво вираженою «групою ризику» через перенасиченість ринку праці іншими, більш конкурентоспроможними категоріями населення. Інституційні умови, що склалися, виводять молодь із сегменту ефективної зайнятості. Трудова адаптація молоді трансформується в нетрудові заняття, принципово змінюється їх економічний зміст, що спричиняє вимушене утриманство, асоціальну поведінку, маргіналізацію.

Основними дослідницькими проблемами, що активно розробляються вітчизняними та зарубіжними соціологами є виховання, соціалізація, самоідентифікація, зміна перехідного соціального статусу, конфлікт і солідарність поколінь, молодіжна субкультура, соціальна мобільність.

На основі когортного аналізу трудової кар'єри визначено очевидне домінування груп молоді, орієнтованих на стратегію: школа-вуз-робота та наявність варіабельних, не завжди соціально та економічно ефективних трудових реалізацій молоді [1].

Сучасна молодь в даний час переживає ситуацію складного вибору між боротьбою за існуюче соціальне становище та боротьбою за більш високий статус. Адже й збереження наявного соціально-економічного статусу потребує суттєвих зусиль. Сучасне суспільство перебуває в складному, суперечливому етапі розвитку. Зміни у всіх сферах життя накладають відбиток на процес адаптації молоді, зумовлюють велику варіативність її відносин до сучасного життя, сприяють перегляду життєвих цінностей. Особливої ваги для

багатонаціональної країни набуває вироблення механізмів адаптації населення до нових умов життя. Практика показує, що на зміну одним соціальним проблемам постійно приходять інші, невирішеність яких призводить до серйозних наслідків у майбутньому. Вочевидь, що у таких умовах виникає потреба у дослідженні соціокультурної адаптації молоді [2].

Приватизація великих та середніх промислових підприємств, різке скорочення зайнятості в основних секторах матеріального виробництва та в ряді галузей невиробничої сфери, стирання кордонів між формальною та неформальною зайнятістю – все це призвело до посилення вимог з боку ринку до професіоналізму працівників та до наявності професійного досвіду, що є нездійсненою вимогою для молоді, яка вперше виходить на ринок праці.

У суспільній думці молоді відбуваються суттєві зміни, змінюються ціннісні орієнтації. Культурний розвиток, культурні запити молоді не завжди відповідають пропозиції зі сторінтрадиційних інститутів культури, і громадських уявлень про справжнікультурні цінності.

Сучасна кризова ситуація в молодіжній культурі склалася внаслідок певної втрати культурної наступності поколінь, розриву та зміни культурного та соціального простору та утворення кількох соціокультурних просторів з різним впливом на перспективи розвитку молодіжної культури. Результати соціологічних досліджень показують, що важливою метою держави має стати допомога молоді в адаптації до сучасних соціальних умов.

Значними практичними заходами в умовах дефіциту бюджетних коштів для відновлення системи духовного, культурного, естетичного виховання підростаючих поколінь є створення законодавчої та нормативно-правової бази розвитку культури. Актуальність трансформаційної проблематики визначається необхідністю дослідження нових сімейних цінностей і ціннісних установок, ідеалів, норм, механізмів ціннісної трансмісії серед молоді, особливо серед учнів.

Від того, які цінності та ціннісні орієнтири сформуються у молоді, залежить їх реальна сімейно-шлюбна та репродуктивна поведінка, орієнтація на

відповідальне батьківство, а отже, вирішення проблеми народонаселення, демографічної стійкості, а також проблеми трудових ресурсів суспільства, обороноздатності країни, забезпечення інтелектуального, наукового, культурного потенціалу та збереження історико-генетичної пам'яті соціуму.

Традиційно система протиріч досліджується в соціальній філософії, проте соціологічний аналіз дозволяє виявити конкретний зміст протилежних тенденцій, що виникають, методи вирішення протиріч і досягнуті результати. При цьому важливим завданням стає дослідження різних варіантів відтворення культури конкретних регіонів та їх розвитку на основі запозичення досягнень інших територій, а також самостійного пошуку нових форм реалізації творчого потенціалу власного населення, розробка державної концепції культурного виховання та культурної освіти, розробка та реалізація комплексних цільових програм найбільш актуальним проблемам виховання молодих поколінь, а також забезпечення постійного державного контролю за виконанням цих програм.

У сучасній науковій літературі термін «соціокультурна ситуація» загальноприйнятий та поширений. У науці прийнято розуміння соціокультурної ситуації як якісно-кількісної характеристики стану суспільної системи (від економічної до духовної сфери), що представляє собою сукупність подій, обставин і процесів, в яких перебуває особистість, але аналізованих з позицій культури, тобто присутніх у «знятому вигляді» у культурі цього суспільства. У прийнятому нами розумінні соціокультурної ситуації виявляється подієва процесуальність, що сприймається і аналізується особистістю з позицій культурних цінностей.

Розглянемо основні тенденції сучасної соціокультурної ситуації, які впливають на молодь [43, с. 39]:

- 1) Невизначеність і непередбачуваність ситуації, яка виражається в зміні соціокультурних типів. Відчуженість людини від культурного середовища, виняток із соціокультурного простору позбавляє її духовного стрижня, психологічної стійкості. Цим, можливо, пояснюється безпрецедентне звернення людей до релігії.

2) Атомізація соціуму як наслідок розпаду суспільних структур та зв'язків.

3) Недостатня дія духовно-моральних начал на свідомість молоді.

4) Співіснування різних типів суспільної свідомості. Якщо говорити про сучасну молодь, то вона сформувалася і є частиною зазначених вище соціокультурних змін.

У науковій літературі можна зустріти різні підходи у дослідженні молодіжної проблеми. Деякі вчені наступним чином визначають поняття «молодь»: «Молодь - соціально-демографічна група, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального становища та обумовлених тимчасовими іншими соціально-психологічними властивостями» [5, с. 63]. В.Т. Лисовському належить таке розуміння молоді: «Молодь - покоління людей, які проходять стадію соціалізації, засвоюють, а у більш зрілому віці вже засвоїли освітні, професійні, культурні та інші соціальні функції; залежно від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатися від 16 до 30 років» [7, с. 32]. У наведених визначеннях виділяється наступне: по-перше, це соціально-демографічна група людей, що належать одному поколінню, або виділена на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану та соціально-психологічних властивостей. Виділені компоненти служать пізнавальними орієнтирами, відповідно до яких молодь інтерпретується як соціокультурний феномен. По-друге, покоління як соціально-демографічна група, що проходить стадію соціалізації, результатом якої є засвоєння освітніх, професійних та інших соціальних функцій. По-третє, рухливість вікових кордонів, що супроводжується розмитістю вікових ознак і характеристик.

У сучасних соціологічних дослідженнях молодь визначається не просто як вікова група, а як специфічне соціально-демографічне утворення, що характеризується, з одного боку, властивими йому психолого-фізіологічними особливостями, здійсненням переважно діяльності, пов'язаної з підготовкою і включенням у суспільне життя, у соціальний механізм; з іншого - своєю

субкультурою, внутрішньою диференціацією, що відповідає соціальному поділу суспільства.

Молоді як віковій групі властивий відмінний спосіб життя, власна стилістика поведінки, що багато в чому здається оригінальною, інтерпретація культурних норм і цінностей, сприйнятливості інформації, здатності її переробки та засвоєння.

Молодість характеризується критичністю мислення, прагненням до формулювань власної думки, аргументованої оригінальними положеннями, а також пошуком оптимального вибору в різних ситуаціях. Як і група будь-якого іншого віку, молодь зберігає стереотипи попереднього покоління. Так, юнацтво зберігає рецидиви підлітництва/отроцтва. Щодо молодості слід назвати причиною такого стану обмежений обсяг конкретних видів діяльності та недостатню інтегрованість у суспільні відносини. Як результат суперечливих тенденцій - потреба у відокремленні та ідентифікації, нонконформізм і прагнення вийти за межі соціальної проблематики, сумніви і відкритий негативізм щодо соціальних норм, усамітнення у пошуках життєвих смислів.

Складні процеси відбуваються у становленні свідомості та її характеристик. Зазначимо, що від 16 до 22 років -вік рефлексивної, вищої соціальної свідомості. Стаючи рефлексивною, свідомість на цьому рівні концентрує у собі набуті знання, оцінює і співвідносить їх з реальними подіями. Рефлексивна свідомість забезпечує передбачення як всього ходу розвитку подій, так і їх наслідків. Зрілість свідомості досягається до закінчення юнацького віку, саме до 20-22 років [19, с. 32].

Специфіка молоді як особливої соціальної групи з властивими їй ознаками і властивостями у суспільстві у тому, що її представники перебувають у стадії формування та розкриття свого соціального потенціалу.

Соціокультурна невизначеність молоді, яка проявляється у стилістичній різноманітності, інтерпретації моральних норм, світоглядних принципів і установок і носить конфліктоутворюючий характер, накладає свій відбиток на всі явища і процеси сучасності. Сучасний юнак стоїть у ситуації вибору

пануючих у соціумі цінностей. Обмеження, що накладаються, зумовлюють життєві протиріччя молоді в умовах сучасного суспільства. Вони надають суперечливі відбитки на розвиток молодіжної субкультури і визначають її особливості [11].

Сучасна молодь як соціокультурний феномен унікальна. Соціокультурна неоднорідність визначила сприйняття світу; вона також відрізняється індивідуальними уподобаннями і призводить до корекції принципів і підходів у відносинах та поглядах. Сучасна соціокультурна ситуація актуалізує такі характеристики молоді: максималізм, перепади активності та апатії, перебільшена увага до малозначимих фактів, скептичне ставлення до висловлюваних авторитетними людьми міркувань, бунтарський характер поведінки. Радикальний культурний плюралізм не сприяє формуванню цілісного уявлення про світ культурних цінностей та образів, які в одному випадку девальвовані, а в іншому замінені симулякрами.

Відповіддю молоді на соціокультурну невизначеність є установка - жити сьогоднішнім. Сьогодні настільки ж історичне, як і майбутнє, яке переживає сьогоднішнє і стає об'єктом аналізу історичної свідомості. Молоді люди виробляють, обґрунтовують і перевіряють соціальні цінності, що приймаються, які виявляються дієвими в динамічних соціокультурних умовах. Такі цінності, як індивідуальність, свідомість, краса, мораль тощо, вимагають балансу між особистим, приватним та публічним.

Екранні мистецтва та засоби масової комунікації в різний час виявляли інтерес до приватного життя людини чи не з моменту її зачаття, не обмежуючи цей інтерес рамками життя конкретної людини, яка, часто проти своєї волі, ставала об'єктом екранних репрезентацій. Екран зробив приватне життя відкритим і доступним сторонньому погляду.

Аналіз різних джерел, наявних у відкритому доступі, дозволяє висловити припущення про соціокультурну відстороненість молодих людей. Причини цього можуть бути об'єднані у дві групи.

Перша група причин відображає сильну залежність від технологій та дію науково-технічних факторів. Технічні інновації, що стали звичайними для сучасності, не просто продовжують людину, а й трансформують її. Старі навички відмирають, людина фактично втрачає здатність самостійно щось робити і приймати рішення. Гаджети все активніше впроваджуються в наше життя, і покоління молодих людей вже не уявляє себе без смартфона, планшета та Інтернету. Інформаційні технології виконують функції комунікації індивідів, люди втрачають реальні комунікативні навички [10, с. 58]. Молода людина опиняється в прикордонні реального і віртуального. Це визначальна особливість сучасної соціокультурної ситуації.

Другою групою причин є відоме збіднення духовно-моральних засад у житті молоді. Обидві групи причин мають позитивний і негативний вектор впливу одночасно. У відношенні першої групи вкажемо на тотальну залежність від технологій, що доводить молодих людей до неврозів. Результат впливу другого комплексу причин - інтелектуальна, духовна та моральна регресія.

Суперечності знаходять вихід у споживанні, специфічній спрямованості дозвільної діяльності, норм поведінки і т.д., в основі яких лежать базові ціннісні орієнтації. Розглянемо докладніше наслідки поглиблення розриву поколінь. Існує закономірність між суперечливими соціальними змінами міжгенераційними опозиціями, які в багатьох фіксуються в ціннісних проявах.

Подібна закономірність стійко проявляється, тому що цінності раннього соціального досвіду зберігають стабільність, незважаючи на соціальні трансформації, що дозволяє говорити про ціннісні відмінності, зумовлені соціальними епохами, які з'явилися соціалізуючими факторами для кожного покоління. У відносинах між поколіннями виявляється ціннісний дисбаланс, який створює бар'єри для узгодженості і може призвести до протистояння окремих соціально-демографічних груп.

Суперечності поглиблюються до рівня конфліктутворення, внаслідок якого молоде покоління відчуває дефіцит попереднього досвіду. Деформуються

цінності, руйнується смислова основа значень, змінюються здатності до їх регулювання, зазнають реконструкції механізми усвідомлення.

Одним із протиріч у співіснуванні поколінь є розбіжності між молоддю і старшим поколінням у питаннях про ціннісні пріоритети. Ціннісні орієнтації перемістилися у сферу споживання, ставлення до здоров'я, протилежної статі, креативних експериментів з нормами поведінки та власною зовнішністю. Ринкова орієнтація суспільства повернула до життя цінності багатства та влади, що контрастувало з цінностями попередніх поколінь [38].

Певною мірою у молоді девальвуються ціннісні установки, засновані на справедливості, відданості справі, самообмеження потреб і самодисципліні. Здатність молоді адаптуватися до слабо прогнозованих трансформаційних змін, які перебувають на межі соціальної реальності і сприймаються як віртуальні конструкції, реалізується у зовнішніх демонстраційних проявах, які, втім, регламентовані впливом ЗМІ.

Відмінні риси молоді пояснюються специфікою культурного середовища, до якого вона належить. Ціннісні орієнтації у молоді розвиваються в ході включеності в соціокультурний простір. Молодіжна культура сучасного суспільства така, що в ній знаходять відображення соціальні процеси і основні суспільні тренди: відсутність ієрархії, динамічність, багатовимірність, нелінійність відносин і т.д.

Відбувається девальвація дозвільницької діяльності, що організується соціокультурними інститутами, та має на меті адаптацію з перспективою на актуальну реалізацію творчих можливостей.

Молодіжне дозвілля носить переважно пасивний характер внаслідок скорочення функціонального змістовного розмаїття соціально-культурної діяльності. Формуванню світогляду та ціннісних переваг молоді сприяють такі соціокультурні фактори: різні типи сімейних груп, соціокультурна сфера, освіта, екранна культура, релігія, реклама, тобто те, що прийнято називати соціокультурними факторами. На етапі соціального життя явно зросла роль екранної культури. В даний час вона впливає на ціннісні орієнтації, формує

культуру повсякденності і т.д. Комунікації стали визначальним чинником у суспільному розвитку. Екранна культура внесла революційні зміни у зміст інформаційної культури, змінивши її статус. Інформаційна культура визначає можливості у роботі з інформацією, і навіть задає конструкцію соціокультурних моделей.

Екранна культура представляє кліпово-мозаїчний потік реальності. Інформаційні потоки перетворюють реальність і задають ігровий вектор моделювання дійсності. Ігрові форми проникають у соціокультурний простір та визначають грою смислів сучасну соціокультурну ситуацію.

Існування сучасної молоді немислимо поза інформаційним простором. Подієвість не ізолює молодь у соціокультурному просторі, а посилює швидкість поширення зі зростанням популярності та освоєння. Молодіжні переваги у сфері кіномистецтва, художньої літератури, театру та музичного мистецтва дозволяють зробити висновок про домінування розважальних і гедоністичних напрямків у мистецтві. Інтелектуальна частина молоді прагне до розуміння, глибокого осмислення класичної культурної спадщини. Але не можна в цьому звинувачувати лише молодь [46].

Пріоритети молоді в галузі художньої культури детерміновані ситуацією, що склалася в суспільстві, і тими процесами, які її зумовили. Їх сукупність відбиває соціальні характеристики (потреби, норми, ідеали) сучасного соціуму. Тому шляхи розвитку молоді залежать від розвитку суспільства, в якому перебуває молодь.

Найбільш актуальні соціально-культурні проблеми молоді пов'язані зі світоглядною і духовно-моральною сферами. До основних проблем відносяться [29]:

- розмитість світоглядної бази смислоорієнтацій;
- Порушення усталеної ієрархії самоідентифікації;
- збій механізмів передачі духовного досвіду від одного покоління до іншого, що був наслідком загального занепаду культури, який настав у результаті розпаду норм і форм суспільної моралі;

- Падіння інтересу до історії та сучасного стану вітчизняної культури;
- Зниження престижу освіти як форми особистісної самореалізації;
- Низька активність молоді у вирішенні загальнонаціональних, регіональних і місцевих проблем. Суперечності моральної сфери погіршуються кризою ідентичності, яку переживає сучасна молодь. Криза ідентичності народжує проблеми особистісного самовизначення, що позначається на становленні Я-концепції [12].

У будь-якому суспільстві, на будь-якому конкретно історичному етапі його розвитку, процес і результат соціального самовизначення молоді містять суперечність, обумовлену подвійною роллю даної соціально-демографічної групи в соціокультурній трансформації. Мова йде за взаємообумовлені процеси, головним суб'єктом яких є молоде покоління. Це, з одного боку, соціалізація як процес ідентифікації молоддю основних норм і цінностей того або іншого суспільства, соціальної групи і так далі, з іншого, це процес названий «ювентизацією» суспільства, під якою мається на увазі специфічний вигляд соціальної творчості, породженої новим відношенням молоді до системи цінностей конкретного соціуму, зокрема соціальнополітичних. Суперечність, про яку було сказано вище, полягає у конфлікті між прийнятою у суспільстві системою цінностей і тими змінами, які вносить до неї кожне нове покоління. Однак саме ця суперечність і є джерелом розвитку суспільства, детермінантою соціальної динаміки. Цілком очевидно, що в сучасних умовах і соціалізація, і ювентизація як специфічні форми взаємодії молоді та суспільства наповнюються новим змістом, що суттєво відрізняється від того, що було десять і навіть п'ять років тому. Маргінальний стан українського суспільства, яке характеризується послабленням сталих норм поведінки, а також системи загальноприйнятих цінностей, тобто аномією, детермінує значні зміни такого багатофункціонального соціального феномену, як соціалізація. При цьому трансформуються не тільки основні соціалізуючі суб'єкти і агенти (сім'я, система освіти, засоби масової інформації та інші), але й механізми соціалізації, зокрема, найважливіший із них – ідентифікація [2, с. 79]. Серед чинників, що

зумовлюють процес соціального самовизначення молодого покоління, важливе місце займають ціннісні орієнтації і життєві установки, як найважливіший елемент життєвих стратегій, а також переважаючі у молодіжному середовищі настрої. У своїй сукупності ці раціональні та емоційні феномени характеризують, таку складову суб'єктності особи (або соціальної групи), як її схильність до активної діяльності у тій або іншій сфері суспільного життя, тобто диспозиційну суб'єктність. Загальновідомо, наскільки значущу роль у світосприйнятті молоді грає емоційна сфера. Суб'єктність молоді як соціальний феномен сьогодні виражається, не лише і не стільки у її фактичній ролі і місці у соціально-економічному і політичному просторі пострадянського суспільства, скільки у її готовності і здатності брати участь у перетворенні цього простору.

Отже, молодь в силу зазначених вище особливостей змушена відповідати домінуючим тенденціям розвитку молодіжної субкультури, яка відчуває природні труднощі при інтеграції в соціокультурний простір суспільства. Однак для її ефективного входження в суспільні процеси потрібна не лише широка коментаторська діяльність усіх тих структур, що відповідають за роботу з цією молоддю, але й активність самої молоді, розуміння нею того факту, що ніхто, крім неї, не буде займатися вирішенням актуальних проблем життєдіяльності останньої. І для цього потрібно створити лише умови можливої діяльності.

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.

2.1. Особливості розв'язання культурних проблем у молодіжному соціокультурному середовищі

Виходячи з розуміння «культури» як засобу міжпоколінного відтворення суспільства, як стійкої та історично своєрідної соціокультурної цілісності, що здійснюється шляхом трансляції соціального досвіду, що реалізується в соціальній практиці суспільства в ході соціалізації та інкультурації кожної окремої особистості, необхідно сформулювати проблеми, типові для сьогоденного соціального економічного, політичного та культурного становища молоді, які безпосередньо впливають на формування сучасної молодіжної культури.

Найбільш гострими соціальними проблемами є: соціальна та економічна незахищеність молоді; відсутність умов, що сприяють соціальній затребуваності та просування молоді людини на всіх етапах її життєвого розвитку, гарантій соціальної зайнятості та здійснення права на працю, освіту, культурний розвиток; відсутність умов суспільної затребуваності самодіяльної активності молодого покоління; соціальна неадаптованість молодих людей, які зазнають труднощів у реалізації права на участь в освітній, трудовій та культурній діяльності.

Найбільш актуальні соціально-культурні проблеми молоді пов'язані зі світоглядною, ідеологічною, духовно-моральною сферами буття: відсутність світоглядних засад смислоорієнтації та соціально-культурної ідентифікації молоді; руйнування механізму духовної наступності поколінь внаслідок загальної дезінтегрованості культури, розмивання її консолідуючих ціннісних засад і традиційних форм суспільної моралі; зниження інтересу молоді до вітчизняної культури, її історії, традицій; падіння престижу освіти як форми

особистісної самореалізації; низька активність молоді у вирішенні загальнонаціональних, регіональних та місцевих проблем.

Проблеми духовно-моральної сфери ускладнюються кризою ідентичності, яку переживає сучасна молодь. Криза ідентичності породжує дуже актуальні проблеми особистісного самовизначення для підростаючого покоління. За відсутності загальноприйнятих ідеалів, принципів і норм людина, що дорослішає, не в змозі набути власної ідентичності [38, с. 30].

Соціокультурна ситуація початку XXI століття характеризується смисловою розмитістю сучасної вітчизняної молодіжної культури. Змішання стилів і норм, світоглядних принципів та естетичних установок, явний конфлікт інтерпретацій у трактуванні тих самих явищ – все це характерні ознаки молодіжної соціокультурної невизначеності, що накладає свій відбиток на всі явища та процеси сучасності.

Сучасна молода людина вибирає з різноманіття моральних, політичних, ідеологічних, естетичних та інших цінностей. Однак об'єктивними умовами існування він поставлений в обмежене коло можливостей, зумовлений і генетичними, і соціально-політичними, і національними, і економічними та іншими факторами.

Усі перелічені складності існування сучасної молоді у сучасному суспільстві впливають на формування та розвиток молодіжної культури.

Можна виділити такі тенденції у розвитку молодіжної культури [40, с. 39]:

1. Кризовий стан суспільства призвів до розшарування, поляризації молодіжних соціальних груп та верств за рівнем матеріального добробуту, якістю життя, а, отже, і за рівнем освоєння культурних благ. Система масово-доступних, але примусово-колективних форм культури та культури елітарної, доступної лише номенклатурі, зруйнувалася. Розподіл благ у сфері молодіжної культури відбувається за принципом платоспроможності.

2. Приватизація культурних об'єктів призвела до того, що основним місцем проведення вільного часу молодими людьми все більше стає вулиця,

під'їзд і квартира людини, що обумовлено і потребою в розслабленні, відпочинку, і меншими матеріальними витратами на дозвілля.

3. Одним із результатів кризи є наростання соціально-психічної напруженості, яка виявляється у посиленні з одного боку криміногенності та девіантної поведінки молоді, а з іншого – у порушеннях здоров'я, у тому числі у зростанні психосоматичних захворювань, неврозів, депресивних станів, суїциду, алкоголізму, наркоманії. Прагнення зняття цих станів призводить молодих людей до спроб уникнути життєвих проблем з допомогою містики, релігії чи інших засобів. Зсередини посилюється потреба молоді придушити сильні стресові емоції, і тут дуже важливим є пошук шляхів та механізмів «миротворення».

4. Криза, що охопила всі сторони життя – економічну, політичну, духовну, позначила спосіб життя молодого індивіда, складовою якого є буття у сфері культури. Однак, будь-яка криза потенційно несе в собі і рушійну силу її розв'язання. Тому тенденції використання культурних благ у перехідний період з домінуючою негативною спрямованістю в перспективі стабілізації життя прийдуть до відносної рівноваги їхніх соціальних функцій. Але при цьому вже чітко буде виявлено соціальну диференціацію, що визначає особистісні ціннісні орієнтації у використанні цих благ, у межах яких види культурної діяльності та їх форми самі набудуть ринкової вартості.

5. Особливість нашого часу характеризується тим, що поєднуються пережитки минулого і перехід до новацій майбутнього, йде процес руйнування старих форм, що віджили, і виникнення нових. Повною мірою це стосується всіх сфер життя, у тому числі молодіжної культури. Сьогодні, як ніколи, необхідна продумана, науково обґрунтована молодіжна політика регулювання її розвитку.

Таким чином, сучасна дійсність поставила молоду людину перед великою кількістю проблем.

Вони зумовлені як макротенденціями (загальноцивілізаційними змінами, характером політичного та економічного розвитку країни і т.д.), так і прорахунками державної молодіжної політики.

Тим часом, знедолені у культурній діяльності молодіжні групи сьогодні, як ніколи, потребують громадсько-державної допомоги. Через молодіжну культуру повинні формуватися значною мірою пізнавальні навички дітей, має виховуватися юнацтво, протікати основні культурні форми життя сім'ї, здійснюватися функція культурного оформлення та передачі соціального досвіду людей похилого віку, заповнення життєвих сил зрілого покоління – не кажучи вже про пошук ним нових життєвих напрямків, умов робочої, жорстко регламентованої та соціально обмеженої практики.

Однак державна політика в галузі молодіжної культури на даний момент обмежується деклараціями на захист культури молоді при попутному сприйнятті її як галузі «залишкової» у фінансовому плані та підлягає ілюзорній «саморегуляції» в організаційно-культурному плані.

Так, соціально-культурна функція культурної діяльності, покликана служити цілям підвищення правової та моральної культури молоді, вважається менш ефективною, ніж «нарощування м'язів» силовими структурами, які намагаються ліквідувати наслідки, а не коріння маргіналізації населення.

В результаті, замість активної діяльності законодавців щодо створення правових актів, які гарантують допомогу культурній сфері у її виховному впливі на маси – з метою перетворення її на сферу соціальної реабілітації та культурного партнерства, доступну всім соціальним верствам – посилюються тенденції «правотворчості», спрямованого на скорочення реальної вільної молодого населення [24, с. 32].

Вітчизняна молодіжна культура розвивається у складних обставинах, коли багато старих ідеологічних догм втратили своє значення, а нові цінності та соціальні установки повною мірою ще не сформувалися.

Ця непроста ситуація потребує артикулованої культурної політики, вироблення власних, ясно виражених стратегічних цілей.

І програми з різними пріоритетними групами молоді, що розгортаються нині, в принципі, вірно визначають основні акценти суспільної потреби у наданні допомоги найбільш нужденним: дітям, інвалідам, учнівській молоді, особам, які потребують різних форм соціальної реабілітації, адаптації тощо. Однак фінансування таких програм не тільки є недостатнім за обсягом, а й відсутністю професійної експертизи при розподілі коштів на фундаментальні культурні напрями.

Так, вкрай малі дотації для роботи з неблагополучними підлітками: вони, власне, ніщо проти сум, виділеними змісту охорони правопорядку, тобто на припинення девіантної поведінки тих самих підлітків, яких дешевше було б «підхопити» соціалізуючими чинниками культурної діяльності, не давши їм скотитися до хуліганства, наркоманії та злочинності.

Не обіцяє знизити обсяг маргінальності і прискорена підготовка юнацтва до праці, яскраво акцентована в молодіжних програмах, оскільки дослідження показують, що рання трудова зайнятість замість навчання відвертає молодь від перспективи особистого саморозвитку і породжує «масові види» форми поведінки, що характеризуються псевдогероями, пияцтвом, відсутністю особистої життєвої позиції тощо. При цьому ця ситуація посилюється відсутністю в сьогоднішній трудовій практиці елементів «виробничої педагогіки», що виражалася в інститутах наставництва, виховного персоналу з числа соціальних педагогів і психологів і т.д.

Поряд із названими проблемами молодіжного культурного розвитку необхідно назвати і відсутність ефективного охоплення ним таких «резервних» ніш у культурному споживанні, як культурна адаптація соціальних верств, які з тих чи інших причин втратили колишні культурні зв'язки.

При цьому в цій якості можуть виступати не тільки мігранти, а й молоді корінні жителі великих міст, що живуть на околицях, у так званих «спальних районах», у яких, як правило, функціонують заклади культури, які не прагнуть особливого розмаїття заходів, що проводяться. У результаті похиле покоління, чия реальна культурна діяльність і без того нині підмінена працею на дачних

ділянках та іншими зусиллями щодо підтримки життєдіяльності, виявляється «відринутим» від культури молодших поколінь. Отже, необхідні напрями роботи, які враховують потреби сім'ї, виробничої чи колективної групи, що гнучкіше реагують на суспільний попит [26, с. 39].

Значною проблемою є пошук адекватних форм культурного розвитку молоді. Звільнена від «цементуючих» ідеологічних кліше, що жорстко регламентують тематичні та сюжетні лінії у розвитку того чи іншого заходу, нинішні культурні форми перебувають у творчому пошуку адекватного вираження соціального змісту нових життєвих процесів.

Так, відходять у минуле помпезні ритуалізовані форми, демократичнішим стає діалог сцени з глядачем, стають нормою гостра полеміка, полілог та конкурсний пошук альтернатив, що сприяє, за задумом авторів сценарію, розвитку конкурентної ініціативи учасників.

Життя висунуло багато нових проблем у створенні умов для успішного розвитку молодіжної культури, що найбільш яскраво проявилася в період соціально-економічного реформування України.

Таким чином, у молодіжній культурі нинішньої України склалася ситуація, яка відображає загальні процеси та тенденції у суспільстві: високий ступінь розпорядкованості, нестійкість, різноманітність, нерівноважність, нелінійність співвідношень між явищами та процесами.

Відчуття невизначеності та фатальності формує ту соціально-психологічну атмосферу, яку слід назвати катастрофічною і яка формує у молодіжній самосвідомості особливий, катастрофічний тип свідомості та поведінки. Відбувається поступове «згортання» системи соціальних інститутів, що сприяють культурній адаптації та самореалізації молодого покоління. У структурі молодіжного дозвілля переважають пасивно-змістовні типи проведення часу на тлі суспільного скорочення творчих форм соціально-культурної діяльності. Відбувається різке зниження якості організації молодіжного дозвілля через скорочення відповідної інфраструктури.

Декларативний характер молодіжної культурної політики перетворює сферу молодіжного дозвілля на зону формування молодіжних субкультур з асоціальною та протиправною орієнтацією[39, с. 65].

Все це визначає особливу актуальність вироблення методології та розробки адекватних їй механізмів молодіжної культурної політики, що має чітко виражені пріоритети, що відповідають ключовим проблемам формування культури молоді в Україні. Її цільовою орієнтацією мають стати умови розвитку та соціальної затребуваності особистісного потенціалу молоді, самовизначення та реалізації її творчих можливостей.

У цьому сенсі орієнтиром для молодіжної політики має стати закон піднесення і одухотворення цілей життя нових поколінь, оскільки проблеми оптимізації молодіжної культури неможливо знайти поза загальним процесом духовного і морального розвитку українського суспільства.

Потреба у визначенні особистісних цінностей, пріоритетів та сенсу життя виникає у кожної людини у процесі життєдіяльності. Це одна з найважливіших потреб особистості. У молодому віці ця потреба відчувається особливо гостро. Особливості становлення особи залежать від економічного, політичного, соціального та культурного рівня розвитку суспільства, в якому зростає дитина, від того, який історичний етап цього розвитку вона застала. Цінності формуються в досить ранньому віці внаслідок зовнішнього впливу [32, с. 32].

На соціокультурному рівні цінності визначаються, наприклад, шляхом співвіднесення їх із типами цивілізацій, у яких виникли та існують. До них відносять традиційні цінності (підпорядкування, збереження та відтворення цінностей, які давно склалися в даній цивілізації); сучасні цінності (прийняті в даному суспільстві на даному етапі розвитку) та загальнолюдські цінності, що визначають основи поведінки людей, орієнтації їх у тому, що таке добре, що таке погано.

Молодь більшою мірою має високий рівень соціальної мобільності та інтелектуальної активності на відміну від інших соціально-демографічних груп населення. Саме молодь, маючи величезний запас знань, здоров'я, часу та сил,

здатна не лише змінити своє життя на краще, а й життя суспільства загалом. Від активності молодого покоління, їхнього щирого бажання принести користь суспільству загалом і залежить майбутнє наймолодших людей.

Соціокультурні цінності особливо вразливі, тому що саме вони найбільше зазнають руйнівного впливу соціальних, політичних та економічних змін. Історичний процес пов'язаний з двома основними формами діяльності: творення і руйнація і часто об'єктом людської діяльності є культурні цінності.

Створення виявляється у створенні унікальних предметів культури загалом, і окремих її елементів - системи цінностей, моральних установок і принципів, - формують важливий пласт історії як окремого народу, і людства загалом. До культурних цінностей можна віднести моральні ідеали, норми та зразки поведінки, національні традиції та звичаї, фольклор, твори мистецтва, результати та методи наукових досліджень культурної діяльності.

Культурні норми перш за все несуть свою силу і визнані тим, що підтримуються силою традицій, звичаїв та громадської думки. Найчастіше норми є «неписаними» законами поведінки людей у суспільстві. Офіційним вираженням культурних норм, якими регулюються суспільні, громадянські та майнові відносини є правові норми, які встановлюються державою, а саме конституції, кодекси законів, укази та постанови президента.

До прикладу соціальні норми, або норми поведінки чітко прописані в статутах більшості закладів. І не дотримання цих писаних соціальних норм часто може призвести до плачевних наслідків, аж до адміністративної відповідальності [29].

Тим не менше, всі соціокультурні норми не можна записати в будь-який документ, і вони оточують нас постійно, з усіх боків, і люди часто дотримуються їх, навіть не помічаючи цього. Виконання та дотримання цих норм і цінностей можна пояснити інтуїтивно знайденими, або свідомо виробленими уявленнями людини про те, що можна робити, і чого робити не можна. І яскравим прикладом відмінності цінностей в одному суспільстві можна навести молодь.

Ця соціально-демографічна група населення як є рушійним елементом суспільства, так і багатогранним і постійно мінливим інститутом. До прикладу, одним молодим людям не буде можливим кинути сміття повз урну, не поступитися вільним місцем у громадському транспорті, або ж нецензурно висловлюватися в суспільстві, в оточенні людей, у той час як інша група людей, з абсолютно чистою совістю може все це робити і не вважати, що вони порушили будь-які культурні чи соціальні норми. І аж ніяк така поведінка не залежить з якої саме сім'ї даний представник молоді, чи то родина високо освіченої та інтелігентної, чи звичайна сім'я працьовитих людей середнього достатку.

І така відмінність проявляється як у соціальних і культурних нормах і цінностях, так і у ціннісних орієнтирах, загалом. Наприклад, в однієї групи молодих людей першорядними цінностями є інститут сім'ї та освіта, а в інших особливу цінність має робота і турбота про майбутнє, тоді як треті крім розваг не мають за собою дійсно чогось вартого.

Сучасна молодь, на відміну від своїх батьків, більш орієнтована на яскраве, насичене життя, замість створення сім'ї, домашнього вогнища, народження дітей та ведення розміреного, тихого сімейного життя. Якщо ж буквально кілька десятків років тому, тодішня молодь повністю підпорядковувалася культурним нормам, а культурна цінність великих творців світового, українського мистецтва височіли, то зараз же культурні та соціальні цінності принижуються, іноді відкидаються, а на їх місце приходять нові, найпопулярніші представники сучасного мистецтва.

Відбулася підміна соціокультурних цінностей, що історично формувалися. З'являється все більше представників молоді, які дедалі менше цікавляться проблемами держави та суспільства. Тепер для молоді перестали бути особливо цінні сімейні, духовні, моральні та інші цінності, які були основними кілька десятків років тому [39, с. 39].

У сучасних реаліях навіть відносини серед наймолодших людей зазнали змін величезного масштабу, стало з'являтися все більше представників молоді

нетрадиційної сексуальної орієнтації. І зрозуміти через що відбуваються такі жахливі зміни в житті сучасного українського суспільства сказати дуже складно.

Можна було припустити, що в підміні цінностей і норм відносин людей такого плану винне західне суспільство, адже в таких країнах як США, Ірландія одностатеві шлюби на законодавчому рівні прирівняли до традиційних, соціально правильних шлюбів між чоловіком та жінкою. І чи правильно звинувачувати інше суспільство у широких змінах у соціокультурних цінностях серед молоді, сказати однозначно не можна.

Наявність таких широких відмінностей у цінностях, властивих молоді відбулися через те, що молоде (та наступні покоління) покоління опинилося під впливом багатосторонніх процесів. З одного боку, це були закономірні, пов'язані зі становленням особистих якостей, з іншого - виникла в суспільстві кризи тотального характеру.

Криза, яку треба розуміти не як занепад всього, а як межа можливостей колишньої соціокультурної системи. Вона проявляється не тільки в економіці, політиці, а й у духовній сфері, культурі, системі ціннісних орієнтацій, в установках молоді.

Через нові соціально-економічні та політичні реалії, які склалися в країні в пострадянський період, відбулася низка принципових змін у життєдіяльності українців і в подальшій соціалізації майбутніх поколінь.

Системна криза в українському суспільстві привела до зміни соціальних орієнтирів, переоцінки традиційних цінностей, що призвело до змін не тільки в повсякденному житті людини, а й у відносинах як між людьми, так і цілими поколіннями, у розумінні того, чим сьогодні є життєвий успіх. Тепер стало незрозумілим, які цілі треба ставити перед собою, якими засобами для досягнення цих цілей можна користуватися [43].

Політична та економічна конкуренція між країнами на пострадянському просторі на рівні масової свідомості радянських, національних і західних

цінностей не могла не вплинути на соціальні, політичні та культурні настанови молоді, які і без того носять вкрай нестійкий, суперечливий характер.

Норми правил поведінки й цінності завжди були мірою відносин людей суспільстві, незалежно від своїх соціального статусу, становища у суспільстві, заслуг перед батьківщиною і віку. Дотримання цих норм, пам'ять про цінності всіляко оцінювалося суспільством, і часто приносило моральне задоволення людині, котра робила це. Але суспільство є багатограним, у ньому кожен сам вільний вибирати, яким цінностям і нормам слідувати, які порушувати, а які взагалі не помічати.

Хоча суспільство всіма силами намагається навчити, показати, іноді навіть нав'язати норми, які прийняті саме в цьому суспільстві, але як не дивно, більшість людей не здатні засвоїти абсолютно всі ціннісні орієнтири, які їм даються з непідробною чесністю.

На жаль не всі доносять сміття до урни, не всі поступаються місцем у громадському транспорті, не всі вважають за потрібне культурно висловлюватися, перебуваючи «на людях». До того ж багато хто не здатний або не хоче зрозуміти, за що ж потрібно поважати старших. Хоча з іншого боку, вимагаючи поваги, старше покоління не спроможне виявити повагу до молодших поколінь [47].

Існуючі відмінності щодо соціокультурних цінностей і приналежності самих цих цінностей до людини, часто гальмує як розвиток відносин молоді та інших соціальних груп, а й суспільства загалом. Дані проблеми можуть виникати через недостатню компетентність, працівників освітніх установ, вчителів у школі, часто самі батьки дають приклад дитині, не маючи у своїй поведінці певних норм поведінки, і не вважаючи за потрібне поважати соціокультурні цінності, являють собою величезний внесок, як у суспільство, так і у світову культуру загалом. І можливу причину цих відмінностей пояснюється тим, що суспільна свідомість сучасної цивілізації знаходиться в глибокій кризі.

Головною причиною цієї кризи є розрив системи підготовки людини до життя із системою моральних, духовних, соціокультурних та інтелектуальних цінностей. Система підготовки людини до життя, що склалася, виявилася нездатною вирішувати своє основне завдання - завдання формування моральної особистості, носія високої духовності, здатного будувати образ життя, розгортати і розвивати життєвий процес, поставивши в основу моральні та соціокультурні цінності, усвідомлюючи їх як головну цінність життя людини, суспільства та довкілля. В умовах, коли зміна техніки і технологій відбувається менш ніж через кожні п'ять років, суспільна свідомість не тільки не встигає морально підготувати особистість до використання цієї техніки, але й виявляється не готовим усвідомити всі наслідки її використання. Виникнення такого протиріччя між рівнем розвитку науково-технічного прогресу, а за цим, і рівнем освіти та рівнем моральної самосвідомості особистості та суспільства, і є однією з проблем ціннісних орієнтацій молоді [32, с. 39].

І саме ці технологічні стрибки часом і є каменем спотикання різних поколінь. І найяскравішим прикладом зміни цінностей людей є нові технології. У той час, коли інтернет грає все більше і більше значення не тільки в житті людей, але і в житті суспільства, багато людей, які найчастіше не є молоддю, не хочуть розуміти і приймати те, що ті функції, які приносить технологічний прогрес як спрощують і полегшують життя, так і привносять нові способи заробітку.

Адже буквально за якісь п'ять років, комп'ютерна он-лайн гра під назвою «Defence of the Ancients», зібрала навколо себе не тільки величезну кількість гравців і шанувальників, кількість яких вже перевищила десять мільйонів людей з усього світу, але і дуже вдало сприяла розвитку такого феномена як кіберспорт. Кіберспорт є змаганням з найкращого вміння грати у відеоігри, і всерйоз ніколи не сприймався, а тим більше і до спорту жодного відношення не мав. Саме таким чином і мислить не лише старше покоління, а й багато представників молоді. Адже просто сидячи за комп'ютером та граючи в нього – роботою це вважатися не може.

Можливо, так би воно й було, не отримай широкого розголосу кіберспортивний турнір, що пройшов у 2011 році, призовим фондом у якому став один мільйон доларів. А, наприклад, зараз відеохостинг «YouTube», що надає послуги зберігання та показу відео, став справжнім робочим місцем багатьох молодих людей, які з його допомогою показують всьому світу свої вміння у відеоіграх. Але навіть тепер старше покоління не бажає визнавати те, що комп'ютерні ігри можуть бути повноцінним заробітком. І трапляється це через те, що суспільство повністю не змогло перебудуватися під прогрес, що нав'язує нові і нові цінності.

Тепер, коли доступ до мережі має кожен, цінність у людях, живе спілкування з ними та заклад сім'ї поступилося місцем новим технологіям. Наявність мобільного пристрою, якщо не у всіх, то в абсолютної більшості, в той час як одна з основних цінностей як сім'я або відсутня, або має дуже тендітний зв'язок, є незаперечним доказом того, що можливість мати при собі технологій стала значно ціннішою, ніж звичайне спілкування, підтримка близьких відносин із сім'єю. Сучасні технології стали витіснити соціальні, культурні цінності.

Тепер, коли усталені соціокультурні цінності вичерпали себе, з перелічених вище причин, а нові, що прийшли на їх місце, ще не встигли міцно врватися в життя суспільства, і в життя молоді тим більше, стало набагато важче інтерпретувати, що ж насправді є справжніми, непідробними цінностями в молодіжному середовищі. У суспільстві почалося формування нових, раніше не прийнятих, непередбачених чи просто невідомих норм, правил і поведінкових особливостей, які будуть притаманні молоді.

Але навіть попри всі зміни, що відбулися, основною проблемою серед молоді, пов'язаною з соціокультурними цінностями, є розбіжність у думці у різних поколінь, у тому, які насправді мають бути ці самі цінності та норми, як культурні, так і соціальні [42, с. 93].

Особливого значення у формуванні системи цінностей у сучасної молоді належить державі. Його роль у набутті цінностей полягає в тому, що чим краще

воно створює внутрішні умови для розвитку особистості, тим швидше ця сама держава зможе розвиватися разом із суспільством. Безперечно і участь інституту освіти у формуванні цінностей молоді, адже саме тут молодь може довгий час всебічно розвивати свої вміння та навички, а також отримувати знання у різних галузях, що допомагає їм самим сформулювати певні цінності та норми, без допомоги звичайно. Контролювати ж новопридбане сприйняття світу та даного суспільства буде соціальний інститут права, який посилено та успішно охороняється державою.

Для успішного вирішення культурних проблем молоді, що, у свою чергу, забезпечить розвиток України як демократичної держави, першочерговим завданням органів державної влади і місцевого самоврядування має стати залучення представників найактивніших молодіжних організацій усіх статусів до вироблення державної молодіжної політики, у процесі формування якої необхідно врахувати досвід діяльності місцевих молодіжних організацій. Реалізація політики держави стосовно молоді теж має відбуватися за найактивнішої участі молодіжних об'єднань, які, до того ж, є додатковим джерелом організаційних, людських, матеріальних, ідейних та інших ресурсів. Крім того, місцеві владні структури повинні сприяти розробці та вдосконаленню законодавчої бази суспільної діяльності об'єднань молоді. Різні регіони України мають свої суспільно-політичні, соціально-економічні, культурні, освітні та інші особливості, які впливають на розвиток руху місцевої молоді. Ці особливості повинні враховуватися при розробці та здійсненні державної культурної молодіжної політики для її успішної реалізації, що створює потребу подальшого наукового аналізу можливостей місцевих молодіжних організацій.

2.2. Шляхи подолання проблем сучасної молоді України в умовах трансформації політичної та соціально-економічної систем

Молодь є особливою соціально-психологічною та творчою категорією людей. Сучасна молодь є активною соціально-демографічною групою, що переживає період становлення соціальної та психофізіологічної зрілості, адаптацію до виконання соціальних ролей дорослих. Молодь визначається як вікова група, що володіє певним соціальним статусом маргінальної, проміжної властивості, перехідної від дитинства до дорослості.

Проблеми української молоді, за своєю суттю, є проблемами не тільки сучасного молодого покоління, а й усього суспільства в цілому, від вирішення яких залежить не тільки сьогоднішній, а й завтрашній день нашого суспільства. Ці проблеми, взаємопов'язані і виходять із об'єктивних процесів, які у сучасному світі - процесів глобалізації, інформатизації тощо.

Найбільш актуальними проблемами для сучасної української молоді є проблеми, пов'язані з духовно-моральною сферою буття. Процес становлення сучасної української молоді відбувався і протікає в умовах формування нової системи цінностей та нових соціальних відносин. Умови системної кризи сучасного українського суспільства та його основних інститутів, торкнулися всіх сфер життєдіяльності, інститутів соціалізації (сім'ї та сімейного виховання, системи освіти та виховання, інститутів праці та трудової діяльності, армії), самої держави.

Активного насадження та підміни основ існування громадянського суспільства стандартами суспільства споживання, вихованням молоді людини, не як громадянина, а як простого споживача тих чи інших товарів та послуг. Спостерігається тенденція до дегуманізації та деморалізації змісту мистецтва, (зниження, деформація, руйнування образу людини), заміні норм цінності високої культури усередненими зразками масової споживчої культури, переорієнтації молоді від колективістських духовних цінностей до корисливо-індивідуальних цінностей. Це, а також відсутність чітко сформульованої

національної ідеї та об'єднуючої ідеології, стратегії розвитку консолідуючого суспільства, недостатня увага до культурного розвитку населення, суперечливість державної молодіжної політики закономірно призводить до вкрай негативних наслідків [46, с. 43].

Наше суспільство стрімко старіє, скорочення чисельності молоді, кількості молодих сімей, числа народжених дітей. Кожне нове покоління молоді виявляється менш здоровим, ніж попереднє, хвороби «перебралися» зі старості в молодість, поставивши під загрозу генофонд нації.

Наприклад, зростає актуальність визначення шляхів поліпшення демографічної ситуації, сімейної та демографічної політики. Необхідно не лише створювати сприятливі умови для реалізації наявної потреби в дітях, а й підвищувати самі репродуктивні установки через формування громадської думки про сім'ю з двома-трьома дітьми як суспільно схвалюваної моделі сім'ї, закріплення орієнтації молоді на свій будинок, сім'ю; орієнтація на оптимальний вік вступу до першого шлюбу; подолання психології «холостяцтва»; акцент на соціально-психологічну сторону сімейних відносин, підтримка у створенні стартових умов для сімейного життя молодим (житло, працевлаштування). Хоча розуміємо, що свідоме регулювання дітонародження в рамках модернізації інституту сім'ї – незворотний процес [33].

Зрослосоціально-економічне навантаження на робочі місця з метою забезпечення життя всіх поколінь; стрімко знижується інтелектуальний потенціал молоді, інноваційні можливості суспільства. Молодь виявилася найбільш соціально ущемленою частиною суспільства. В наявності явний конфлікт між інтересами молоді та реальними можливостями соціальної мобільності. Відбулася різка диференціація та соціальна поляризація молоді, заснована на майновому розшаруванні, соціальному походженні та власному соціальному становищі молодих людей.

Маючи соціальні, вікові та субкультурні ознаки різних спільностей, вони різняться за матеріальними можливостями до ціннісних орієнтацій, образу і стилю життя. Постало питання про життєві перспективи молоді: її творчу

самореалізацію (освіту, професію, кар'єру), добробут, можливості матеріально забезпечити свою майбутню сім'ю.

В наявності проблеми зайнятості молоді, погіршення її матеріально-побутового становища, доступності освіти. Кожне нове покоління молоді в порівнянні з попередніми поколіннями за основними показниками соціального стану та розвитку: набагато менш духовно і культурно розвинене, більш аморальне і кримінальне, віддалене від знань і освіти, меншою мірою професійно підготовлене та орієнтоване на працю.

Представники молодого покоління демонструють нижчі показники політичної активності у всіх формах; електоральній участі, організаційної та протестної діяльності. Молодь сьогодні в більшості своїй є спостерігачем політичних процесів у суспільстві і негативно налаштована до всіх владних структур, негативно сприймає розвиток політичної ситуації в країні, не бачить для себе можливостей впливати на політичний процес, тому пасивна та аполітична. Причиною цього є недостатньо ефективна державна молодіжна політика [37].

Молодіжне середовище, в силу його вікових, соціально-психологічних і світоглядних особливостей гостро потребує соціокультурної ідентифікації, а тому більшою мірою, ніж інші соціальні та вікові групи сприйнятливим до трансформаційних процесів, пов'язаних із засвоєнням систем цінностей, норм, що формують певні форми поведінки.

Процес соціального становлення молоді, вибору нею життєвого шляху та стратегій розвитку, здійснюється через навчання та виховання, засвоєння та перетворення досвіду старших поколінь. Молодість є періодом активного формування стійкої системи цінностей, становлення самосвідомості та соціального статусу особистості.

Ціннісні орієнтації, соціальні норми та установки молоді «визначають тип свідомості, характер діяльності, специфіку проблем, потреб, інтересів, очікувань молоді, типові зразки поведінки». В цілому, становище молоді в суспільстві характеризується як вкрай нестабільне та суперечливе. З одного

боку вона є наймобільнішою, динамічнішою частиною нашого суспільства; з іншого боку, в силу обмеженого характеру її практичної, творчої діяльності, неповної включеності юнака до системи суспільних відносин - саму соціально непередготовлену, отже, і вразливу її частину.

Реалізація життєвих планів молоді та можливостей, що надаються їй, значною мірою залежить від матеріальних ресурсів батьків, на підставі чого можуть виникати певні міжпоколінські протиріччя. Батьки ж найчастіше стають головними винуватцями нереалізованих ринкових домагань та споживчих амбіцій своїх дітей [38].

У молодіжній свідомості та поведінці найхімернішим чином можуть поєднуватися риси і якості, що суперечать один одному: прагнення до ідентифікації та відокремлення, конформізм і негативізм, наслідування та заперечення загальноприйнятих норм, прагнення до спілкування та догляду, відчуженості від зовнішнього світу.

Найсуттєвішим способом вирішення перелічених вище проблем сучасної молоді є вдосконалення молодіжної політики, зрозумілої як діяльність держави, спрямованої на створення правових, економічних та організаційних умов та гарантій для самореалізації особистості молодої людини та розвитку молодіжних об'єднань, рухів та ініціатив.

Багато молодих людей у віці від 15 до 30 проживають за межею бідності. Ця ситуація загалом перешкоджає комплексній реалізації державної молодіжної політики, що негативно відбивається на криміногенній ситуації в підлітковому та молодіжному середовищі.

Отже, можемо сказати, що не проводиться системна робота з молодими громадянами, які потребують соціальної допомоги: інвалідами, особами, які відбувають покарання, звільненими з місць позбавлення волі, з метою забезпечення їх соціально-правової захищеності, інтеграції в соціально-економічне, суспільно-політичне та культурне життя. Багато звільнених із виправних установ молоді особи, не подолавши побутові, соціальні проблеми та труднощі, знову порушують закон. Дані факти вказують на слабку

реабілітаційну роботу з молодіжної політики роботи із зазначеною категорією населення, відсутність взаємодії з органами зайнятості, кримінально-виконавчою системою.

Розвиток України залежить лише від успішного ходу соціально-економічних реформ, а й від того, наскільки налаштована активну участь у яких українська молодь. Першорядне значення для молодіжної політики має подолання протиріч між молоддю та суспільством, зміцнення їхньої взаємодії та узгодження інтересів. Незадоволеність молоді матеріальними умовами, житлом та роботою зростає, що потребує проведення відповідних програм [5]. Молодіжна політика держави має бути спрямована на забезпечення ефективного виховання, гідної освіти, успішну соціалізацію молодого покоління, на благо молоді, допомагаючи їй розвиватися та реалізовувати зазначені цілі. Але також молодіжна політика має бути спрямована на формування соціально активної особистості, яка виступає конструктором і організатором собстної життєдіяльності.

Можна наголосити, що «молодіжні» проблеми загалом не є «справою їхніх рук». Молодь відображає соціальну структуру та культуру соціуму, будучи дзеркалом соціокультурних процесів та конфліктів.

Але водночас молодь - відносно автономна, самостійна вікова група, що виконує системоутворюючу функцію передачі культурного досвіду поколінь у часі. Нове покоління краще підготовлене до сприйняття інновацій, легше розлучається зі стандартами мислення. У цілому нині соціальні технології активно використовують у діяльності молодіжних служб. Досвід подібної діяльності багатобразний як за масштабом, так і за змістом [38, с. 49].

Сьогодні суспільство потребує високоосвічених громадян, які володіють досконало новими технологіями, економічними знаннями. Для цього потрібно сприяти формуванню у молоді вміння відстоювати свою особисту точку зору на політичні, економічні події та правові процеси, активізувати участь молоді у громадському житті міста та району. Це і є соціалізація молоді через три «С»

(самоутворення, самовдосконалення, самовиховання). Отже, життєві цінності сьогоденної молоді визначають образ нашого завтра.

Завдання молодіжної політики - ініціювати якнайбільше юнаків, виділивши їх із сірої байдужої маси, давши нові можливості. На сьогоднішній день молодіжна політика - це трамплін для активних та ініціативних людей. Молодь у політиці відіграє суттєву значущість і безпосередньо кожен може дати чудові ідеї щодо різних галузей реалізації. Будь-який юнак хоче бути людиною, що бере участь у формуванні держави і основними напрямками, наприклад, у соціальній чи культурній галузі діяльності.

Молодіжна політика - те, що дає змогу вдосконалюватись людині всебічно. Це творчість, наука, фізкультура та політика в цілому. Це реалізація найбільш шалених ідей. Молодіжна політика - час, коли ми створюємо власне майбутнє, досягаємо обрії, досягаємо нових висот, розвиваємо державу. Тут створено умови для суспільно-фінансового та культурного формування.

Більшість керівників не зацікавлені в якісному результаті роботи. Вирішення цієї проблеми: молодіжні організації зобов'язані, передусім, сформувати і політичну, і соціальну, і фінансову, і духовну основи реалізації прагнень молодого покоління. Нинішнє покоління молодих людей не краще і не гірше за попередні, воно – інше [43].

Власне, створення та підтримка молодіжних установ та рухів дасть змогу розкрити ціннісні орієнтації молодого покоління, використовувати життєздатність, заповзятливість, нестандартні підходи до вирішення як їх проблем, так і побудови майбутнього всього суспільства. Друга проблема - пасивність самої молоді та матеріальна зацікавленість у житті. Молоде покоління намагається провести власний вільний час у клубах та барах і ніяк не висловлює зацікавленість до життя та суспільства. Тим часом, у більшості випадків молоді люди мають більше вільного часу і мають більшу енергію та амбіції. До того ж, проблема в тому, що численні молодіжні організації мало фінансуються на місцевому рівні. Більшість молодих людей вважають за краще або відпочити у вільний час, або підзаробити.

Беручи ж участь у громадських заходах, молоді люди найчастіше навіть не отримують листи та грамоти. Діти, які беруть участь в акціях, із середніх навчальних закладів, розташованих у неблагополучних районах, не мають авторитету серед ровесників. Навпаки, вони є об'єктом знущань. Рішення – волонтерство. Найзатятіший і ефективний метод боротьби з пасивністю (необхідно підвищити рівень волонтерства, наприклад, як чинник прийому працювати, як у США). Зараз дуже багато молодіжних НУО.

Потрібно систематизувати всі молодіжні НУО, створити один головний центр, звідки координуватиметься і моніторитиметься робота кожної організації [48].

– Соціальні ролики (наголос потрібно зробити так само на цивільних ЗМІ, оскільки вони дуже популярні серед молоді).

– Не боятися «спамити» (інформацією про молодіжні акції з гаслом «не залишайся осторонь», щоб інформувати молодь).

– Зацікавити (майбутні перспективи та користь від соціальної роботи).

– Винагороджувати (грамотами чи грошово, як, наприклад, гранти чи стипендії, адже так зацікавлює нашу молодь держава).

– Спорт та культура (країна не знає своїх героїв, підняти популярність музикантів та спортсменів, а вони у свою чергу мають проводити майстер класи для молоді, мотивувати та подавати приклад).

Все ж таки головний фактор, потрібно щоб у всієї молоді був доступ до якісної освіти, не тільки у багатій. Тоді піднімається культура поведінки, життєві цілі, а у цьому випадку пасивність у молоді відпаде сама собою. Ще одна проблема в тому, що багато ініціативних молодих людей, бачачи байдужість в очах керівників молодіжних організацій, неефективні чи неактуальні акції, багатообіцяючі промови, які не дають жодного результату, повністю втрачають інтерес до державної молодіжної політики, до громадської діяльності. Багато хто з них потрапляє в радикальні політичні рухи і спрямовує свою енергію проти чинного державного управлінського апарату.

Ще одна проблема, яка полягає в тому, що після закінчення вузу чи іншого навчального закладу йде нестача робочих місць за спеціальністю молодих спеціалістів, і цю проблему варто вирішувати на загальнодержавному рівні. Вирішення цієї проблеми: після закінчення ЗВО держава має запропонувати молодому фахівцю кілька, або хоча б одне робоче місце за спеціальністю на рік або кілька років, і не обов'язково поблизу його місця проживання, щоб він набирался необхідних навичок за професією та отримував робочий стаж, без якого він може не знайти місця роботи.

Наступна проблема полягає у охороні здоров'я молоді. Вирішення цієї проблеми: необхідно хоча б раз на рік проводити повне добровільне медичне обстеження громадян віком до 30 років, а школярів та студентів обстежити на примусовій основі. Це має допомогти виявленню різних захворювань на ранніх етапах та своєчасному лікуванню їх. Для тих громадян, хто добре навчається і працює, держава могла б виділяти путівки на оздоровчі курорти чи санаторії (наприклад, тим, у кого проблеми з опорно-руховою системою виділяти путівки в ортопедичні санаторії). Чергова проблема полягає у неефективній соціалізації молоді, що перебувають у важкій життєвій ситуації. Вирішення цієї проблеми: держава має виділяти кошти, і якимось чином допомогти тій молоді, яка перебуватиме на навчанні у вузах, та надання для них бюджетних місць та різних пільг. Однією з найважливіших проблем є забезпечення житлом молодих сімей. Вирішення проблеми: держава має надавати молодим сім'ям хоча б тимчасове житло, тому що в Україні купити житло дуже проблематично і дуже дорого [18].

Розглянемо ті проблеми та шляхи їх вирішення. Основними проблемами на даний період у молодіжній політиці є [3, с. 14]:

- Відсутність повноцінного закону щодо здійснення державної молодіжної політики;
- низький рівень цілепокладання та постановки стратегічних завдань у молодіжній галузі;
- недостатнє формування інфраструктури державної молодіжної політики;

– відсутність якісних та чисельних критеріїв оцінки ефективності роботи органів місцевого управління по роботі з молодими людьми та залучення її до соціально-активної діяльності.

Ще є проблеми законодавчого характеру [1, с.67]:

- Недостатня дослідженість нормативно-правової бази;
- відсутність законодавчого закріплення визначення «молодь» як єдиної соціальної групи за показниками критерію «вік», без урахування регіональної, професійної, соціальної, етичної та іншої диференціації;
- у існуючих офіційних «концептуальних розробках» дуже мало нового, багато абстрактного від молодіжної практики.

Також наявні проблеми організаційно-правового характеру [5, с.23]:

- відсутність державних і регіональних нормативів і стандартів соціальної підтримки молодого покоління;
- недостатність інформації про державні та обласні проекти та програми громадської роботи з молодими людьми;
- переважання у практичній галузі реалізації державної молодіжної політики «заходового» підходу;
- відсутність загального інформаційного банку відомостей про функціонуючі в галузі державної молодіжної політики державні організації управління, їх установи, профільні напрямки діяльності, соціальні, педагогічні та інші технології роботи з молодими людьми.
- Відсутність ефективного механізму залучення молодого покоління до формування та реалізації організацій;
- Недостатність повноважень органів у справах молодого покоління в системі виконавчої влади;
- Відсутність на державному рівні та в абсолютній більшості суб'єктів України концепції діагностики та єдиного громадського моніторингу стану молодіжної області.

Також є проблеми організаційно-технічного характеру [6, с. 27]:

- відсутність координації діяльності з іншими сферами державної політики, що призводить до певної штучної замкнутості молодіжної проблематики щодо інших напрямів діяльності країни (соціальна стратегія, кадрова політика, питання забезпечення та співвідношення соціалізації та виховання та ін.);

– недостатній рівень кадрового та економічного забезпечення державної молодіжної політики;

– вузьковідомчий та галузевий підхід у роботі з молодими людьми;

– відсутність відповідної потребам інфраструктури установ по роботі з молодими людьми, які адекватно відповідають потребам, зацікавленням та проблемам молодіжної галузі;

- недостатнє субсидування заходів молодіжної політики;

- недостатнє матеріально-технічне забезпечення роботи органів у справах молоді.

Далі спробуємо виділити загальні положення з цих проблем та запропонувати заходи щодо їх вирішення.

Молодіжна політика покликана дати відповідь на виклики, що стоять перед Україною, і можливості у формуванні молодого покоління, визначити цілі, пріоритети та інструменти державного регулювання галузі молодіжної політики. Отже, дана політика може бути повноцінним законодавчим актом, в такий спосіб, вважаємо, необхідно створити нормативно-правову обґрунтованість реалізації молодіжної політики в Україні.

Крім того, необхідно створити та затвердити відповідний закон та профільної загальноукраїнської програми. Прийняття цього закону безсумнівно допоможе вдосконалювати та покращувати молодіжну політику регіонів в одному законодавчому «руслі»

Крім нормативно-правового регулювання галузі, відсутні чіткі стратегічні завдання та цілепокладання в галузі молодіжної політики, що призводить до непорозуміння регіонів щодо формування ідей та напрямків державної молодіжної політики. Регіонам необхідно чітко встановити завдання та напрями

їх роботи, в яких вони повинні рухатись для досягнення спільної мети. Недостатній розвиток інфраструктури молодіжної політики безпосередньо з дефіцитом кадрового резерву сфери молодіжної політики.

Лише у минулі роки у вищих навчальних закладах стали старанно готувати кадровий склад для роботи з молодими людьми. Тим не менш, дані кадри ніяк не можуть вирішити проблеми через те, що є хороший теоретичний багаж знань, але немає практичних умінь роботи з молодими людьми.

Ми вважаємо, що потрібно [42]:

- створити основний законодавчий нормативно-правовий акт «Про державну молодіжну політику», який чітко координуватиме сектор молодіжної політики.

- мають формуватися у вищих навчальних закладах напрями підготовки, пов'язані з роботою молодого покоління.

- розробити оцінку ефективності роботи організацій регіонального управління по роботі з молодими людьми.

- розробити якісні та чисельні критерії оцінки для регіонів, за якими оцінюватимуться робота регіонів щодо формування молодіжної політики.

Також можна зробити висновок, що важливу значущість при становленні молоді становлять органи місцевого самоврядування та державні органи влади, які реалізують молодіжну політику з опорою на наукові, громадські та практичні дослідження у молодіжній сфері міста та району.

Отже, молодіжна політика є одним із значних і перспективних напрямів суспільної та фінансової політики України. Основною метою молодіжної політики є формування суспільно-фінансових, організаційно-правових умов, підтримка та гарантії для самореалізації молодого покоління в сучасних обставинах, здійснення його зацікавлень та суспільного становища в суспільстві, максимального розкриття індивідуального потенціалу молодого покоління в інтересах розвитку громадянського суспільства, а крім того для підтримки молодіжних соціально-значущих об'єднань.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Отже, проведений аналіз спеціальної літератури, джерельної бази, втіленої у законодавчих документах та аналізі наявної культурної практики засвідчив, що окреслена проблема є актуальною і інтерес до неї не спадає через безліч чинників: молоді належить майбутнє, і від того, якої зростає ця молодь, таким воно і буде.

- Сучасна суспільно-політична ситуація суттєво вплинула на цю соціально-демографічну групу українського суспільства, що виявляється у низці вимірів.

- Протягом двох останніх століть молодь є однією з найзахищеніших груп населення, будь-які реформи, що проводяться в тій чи іншій сфері суспільного життя, зачіпають і молодих людей. У той же час, хоча це й мало захищена група, за всіх часів вона відігравала величезну роль у всіх формах життя країни.

- Молодь здебільшого перебуває у перехідному стані, тобто випускники шкіл – не школярі, ще й не студенти, випускники вищих навчальних закладів – не студенти, а у більшості випадків не працюючі.

- Окрім цих важких для молоді ситуацій, в сучасному українському суспільстві йде швидке соціальне, економічне і політичне перетворення, що додатково впливає на цю групу, на її становище та розвиток. У молодіжному середовищі переважають процеси диференціації. Причому фактори, що диференціюють, проявляються більш зримо, ніж інтегруючі. Це пов'язано, передусім, про те, що за умов радикального перетворення українського суспільства відбуваються глибокі зміни його соціальної стратифікації, однією з особливостей якої є соціальна поляризація, заснована на майновому розшаруванні.

- Найважливішою характеристикою сучасної української молоді є зростання розшарування за соціально-економічними показниками. Внутрішня диференціація молоді обумовлюється як соціальними, так і віковими і культурними параметрами.

- Молодь – це майбутній потенціал суспільства. Від того, як сьогодні це суспільство та держава піклується про її розвиток та умови існування, залежить добробут цієї держави, в ній закладено прообраз українського майбутнього.

- Відтак, законодавець в особі держави має створити таку нормативно-правову базу у сфері молодіжної політики, щоб молоде покоління відчувало себе повністю захищеним та забезпеченим. Держава має створити умови для культурного, духовного, економічного, політичного та розвитку молоді. З іншого боку, молодь також має докласти чимало зусиль, аби її форми участі у розбудові цієї ж державі допомагали останній знайти кошти та сформувати за допомогою цієї ж молоді максимально ефективні умови для творчої самореалізації.

- Велику частку уваги держава має надавати проблемам працевлаштування молоді. Надавати підтримку у створенні бірж праці молодого покоління. Стимулювати малий бізнес на залучення молодих спеціалістів, а також надавати квотовані місця на державних підприємствах для майбутніх працівників. Створювати місця роботи на літній час для підлітків та учнівської молоді. Створити умови для розвитку бізнесу молоддю, спростити організацію та реєстрацію таких підприємств, знизити податкові оподаткування, усунути бюрократичні бар'єри. Утім, окреслені вище альтернативи не будуть реалізовані без активної участі самої молоді. На це і спрямована реформа місцевого самоврядування, мета якої – максимальна соціальна активність усіх суб'єктів цього суспільства, зокрема і молоді.

- У якому напрямі піде подальший розвиток України, залежатиме не лише від успішного перебігу соціально-економічних реформ, а й від того, наскільки налаштована до активної участі в них українська молодь.

- Наразі триває успішний розвиток соціальної роботи з молоддю. Відкриваються різноманітні установи, які працюють виключно в галузі молодіжних проблем і саме вони надають ефективну психологічну та соціальну допомогу молодим людям. Крім цього, велика увага приділяється розвитку спорту, йде помітне залучення молодого покоління до професійного спорту.

Також увага приділена і здоровому способу життя молоді, у популяризації, якого беруть участь не лише державні організації та установи, а й приватні компанії та засоби масової інформації.

Однак для ефективної реалізації молодіжної політики потрібна, перш за все, й активність самого суб'єкту нашого наукового студіювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бець С. М. Вплив глобалізаційних процесів на культурну ідентифікацію та розвиток дизайну на теренах України. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2019. Вип. 55. С. 144-153.
2. Богатирець В., Мельничук Л. Культурна пам'ять в урбаністичному просторі як чинник формування ідентичності. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2019. Т. 40. С. 160-183.
3. Васильєва Л. П. Національно-культурна ідентичність та етнокультурні асоціації. *Мовознавство*. 2016. № 1. С. 11-22.
4. Газізова О. Українознавчі пріоритети формування національно-культурної ідентичності учнівської молоді. *Українознавство*. 2020. № 4. С. 170-182.
5. Гидденс Э. Ускользающий мир. Как глобализация меняет нашу жизнь. Москва, 2004.
6. Гнатюк Л. П. Національна ідентичність і культура історичної пам'яті : лінгвістичний вимір. *Мова і суспільство*. 2016. Вип. 7. С. 139-145.
12. Галян І.М. Психодіагностика: навч. посібник. 2-ге вид., стер. Київ: «Академвидав», 2011. 464 с.
13. Гриценко О. А. Моделі культурного простору та проблема ідентичності його елементів. *Культурологічна думка*. 2019. № 15. С. 66-82.
14. Журба К., Доукіна О. Формування національно-культурної ідентичності підлітків у взаємодії сім'ї і школи. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2019. Вип. 23(1). С. 106-121.
15. Кобилянська Ю. І. Проблема національно-культурної ідентичності с таршокласників в умовах глобалізації. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 3(2). С. 141-145.
16. Коваленко Ю. В. Етнорелігійна ідентичність як форма та спосіб прояву нужди: крос-культурне дослідження. *Наукові записки Національного*

університету «Острозька академія». Серія : Психологія. 2020. Вип. 10. С. 71-78.

17. Козловець М., Горохова Л. Культурні основи націй та ідентичність у добу глобалізації. *Гілея: науковий вісник*. - 2013. - № 73. - С. 250-255.

18. Комінко С.Б., Кучер Г.В. Кращі методи психодіагностики: Навч. посібник. Тернопіль: Карт-бланш, 2005. 406 с.

19. Кравченко О. В. Національний культурний простір як ідентифікаційна модель. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2010. Вип. 31. С. 4-11.

20. Кравченко О. І. Культурний код міста: проблема ідентифікації. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія*. 2019. №2. С. 143-148.

21. Кудрявцева Н. С. Методологія когнітивних досліджень: перспективи емпіричного підходу. *Мовознавство*. 2013. № 1. С. 66-76.

22. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. 2-е вид., змін, та доп. Вінниця : ВНТУ, 2015. 317 с.

23. Мороз О. Ю. Етнічний, культурний та політичний чинники формування української національної ідентичності на сучасному етапі: особливості та взаємовплив. *Ефективність державного управління*. 2020. Вип. 2. С. 13- 25.

24. Пасісниченко А. В. Формування європейської ідентичності: між культурним есенціалізмом та соціальним конструктивізмом. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2012. № 993, Вип. 29. С. 38-43.

25. Потапчук Т. В. Українська культура в умовах зростання національно- культурної ідентичності особистості. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя]. Сер.: Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 3. С. 34-37.

26. Потапчук Т. Суспільна спрямованість перцептивного етапу формування національно-культурної ідентичності студентів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2016. № 1. С. 210-216.

27. Сапожник О. В. Культурологічний зміст поняття ідентичності. *Мистецтвознавчі записки*. 2019. Вип. 35. С. 27-33.

28. Танчер В. В. Культурна ідентичність в полікультурному суспільстві. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2019. Вип. 4. С. 271-285.

29. Танчер В. Колізія культурних ідентичностей у полікультурному суспільстві. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2019. № 4. С. 106-117.

30. Тарасова Н. Культура як модератор суперечок ліберально-демократичної універсалізації та національної ідентифікації в постіндустріальному суспільстві. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2018. Вип. 20. С. 101-108.

31. Титар О. В. Глобалізація та українські культурні ідентичності: поліцентризм, тотальність, холістичність. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2013. № 1029(2), Вип. 48. С. 252-257.

32. Хижняк Л. М. Конкурентоспроможність національних систем вищої освіти в контексті збереження їхньої культурної ідентичності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2014. № 1101, Вип. 32. С. 185-189.

33. Фабрика-Процька О. Р. Динаміка культурної та етнічної ідентифікації на українському пограниччі в період сьогодення. *Мистецтвознавчі записки*. 2019. Вип. 36. С. 28-33.

34. Цюпак І. Г. Культурна ідентичність і проблема модернізації сучасного освітнього простору. *Вісник Національного технічного університету України*

«Київський політехнічний інститут». *Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2012. №3. С. 63-69.

35. Черниш М. О. Єдність української культури та глобалізаційні виклики: аксіологічний та ідентифікаційний виміри. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2013. № 3. С. 114-118.

36. Щілінська Г. В. Основні фактори впливу міжкультурної комунікації на культурну ідентичність українського суспільства. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2013. Вип. 14. С. 51-61.

37. Craib 1. *Experiencing Identity*. L.; 1998.

38. Goffman E. *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. N. Y., 1963

39. Giddens A. *Modernity and Self identify: Self and society in late modern age*. Cambridge, 1991. P. 37-38.

40. Erikson, E. (1950) *Childhood and Society*. New York: Norton.

41. Jenkins R. *Social Identity*. L., 1996. 3.9-10.

42. Hall S. Introduction. Who needs identity? I/ *Questions of cultural identity* / Ed. by S. Hall, P. DuGay. L., 1996.

43. Robertson R. *Globalization: Social Theory and Global Culture*. SAGE, 1992.

44. Thompson D.L. *Sociology: Introductory course* / D.L. Thompson, J. Priestley. Moscow: AST, 1998. P.p. 496.